

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVII
Књига 55

Нови Сад, јул—август 1995
Број 7—8

САДРЖАЈ

Тема Гласника:
МИТ И ПРАВО

ЧЛАНЦИ

Др Гордана Вукадиновић	Мит о правној држави / 259
Др Станко Пихлер	Казна у миту и мит о казни / 262
Др Јанко Кубињец	Темељи субјекта у миту / 272
Др Радивој Степанов	Минимализми о миту и праву / 282
Др Жељко Фајфрић	Мит и право / 286
Слободан Бељански	Митски садржај судске процедуре / 295

ХРОНИКА / 297

ПРАКСА

Грађанско право / 299

ИЗБОРНА СКУПШТИНА
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ / 302

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ / 306

Указом Председништва СФРЈ бр. 64 од 12. јула 1988,
поводом 60-годишњице излажења,
„ГЛАСНИК” Адвокајске коморе Војводине
о д л и к о в а н
Орденом заслуга за народ са сребрном звездом

CONTENTS

Topic of Glasnik: MYTH AND LAW

ARTICLES

Gordana Vukadinović, Ph. D.	Myth of Rule of Law / 259
Stanko Pihler, Ph. D.	Penalty in Myth and Myth about Penalty / 262
Janko Kubinjec, Ph. D.	Foundations of Subject in Myth / 272
Radivoj Stepanov, Ph. D.	Minimizes about Myth and Law / 282
Željko Fajfrić, Ph. D.	Myth and Law / 286
Slobodan Beljanski	Mythical Contents of Court Procedure / 295

CHRONICLE / 297

CASE LAW

Civil Law / 299

ELECTION ASSEMBLY OF VOJVODINA BAR ASSOCIATION / 302

NOTICES

From the meeting of the Managing Board of the Vojvodina Bar Association / 306

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Ђирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Милорад Бойић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987), Мирослав Здјелар (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веј, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубињец, адвокат у Бачком Петровцу, Срђан Миковић, адвокат у Панчеву, Предраг Веселиновић, адвокат у Новом Саду, Радивоје Јовић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва

21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/І. Телефон: 021/29-459
Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVII
Књига 55

Нови Сад, јул—август 1995
Број 7—8

ЧЛАНЦИ

Др Гордана Вукадиновић
професор Правног факултета у Новом Саду

МИТ О ПРАВНОЈ ДРЖАВИ*

Правна држава је једна вишезначна творевина. Ни у класичној ни у савременој теорији није могуће постићи сагласност око појма правне државе. Она се често означава као „митос држава“, „фантом држава“, „идеал држава“ итд. Већ сами ови термини указују на тесну повезаност правне државе са митом. Заправо, питање правне државе се не решава само у науци, теорији државе и права, филозофији него и у митској свести.¹ Наука у том погледу, у најбољем случају, може да одговори шта је било, шта јесте и шта може да буде правна држава. Шта уопште од оног што може треба да буде, на то питање она не може да одговори. Одговоре дају филозофија, политика и др.

Ако се правна држава схвати на најшири начин, као држава која је не само држава легалитета већ и легитимитета, што значи да је правна држава само она која је демократска и праведна, идеја и мит сежу до антике. Нема сумње да прве развијеније идеје правне државе и са њоме повезане правде налазимо у песништву Хомера, Хесиода и Солона. Продубљујући идеју о правди, Платон а нарочито Аристотел, одвојили су је од мита и вратили у стварност, па у том ходу стигли и до критике мита. Правду Платон означава као сразмеру између неједнаких ствари или као обавезу да се свакоме да оно што

* Рад примљен: 12. IV 1995.

¹ Јер наука није у стању да узме у обзир машту, осећања, слутње, а машта је, ипак, како вели Сретен Марић, извор наших мудрости и није за одбацавање. Марић, С.: *Пројланци есеја*, Београд, 1973, 71.

му се дугује. Већем она даје више а мањем мање, а обојици онолико колико им према њиховим способностима припада. Онима који су већи по својој врлини даје и веће почасти а онима који представљају супротност овима у погледу врлине и образовања, даје само оно што им одговара, те на тај начин и једнима и другима дели у праведној размери. Државничка мудрост састоји се у правичности. Из тога проистиче да добро треба наградити а зло казнити. Међутим, претходно треба знати шта је добро, а шта зло. Другим речима, оквир правде треба испунити идејом апсолутног добра. Ипак, Платон који покреће питање праведног и доброг, доводи нас до области мистичног и религиозног сазнања. Правичност за њега остаје тајна божанства и питање веровања „пресуда о томе припада само Зевсу, а људима је она приступачна само у незнатној мери” (*Закони*, VI, 757, В, С). Грчки филозофи ће доцније овај мит о правди испуњавати новом садржином, враћајући га из митологије опет у стварност из које је он и дошао у митологију. Ипак ће се Платон, разрешавајући проблем правде, на крају, још једанпут вратити митологији, сличан пут који правда и са њом повезана идеја правне државе прелази и данас.

Теорија правне државе одвојила се од мита, али се не може порећи да су митови различите природе, пре свега правде и демократије, затим слободе, једнакости, достојанства личности, законитости итд., повезани са правном државом, да трају и обнављају се све до данас као активна политичка снага. Све то указује да митски појмови нису стални, како каже Ролан Барт, „могу да настану, да се измене, да се разбију, да потпуно нестану”. Што се тиче правде која је у најтешњој вези са идејом демократије,² њен врховни критеријум је одржавање и усавршавање живота појединаца у складу са опстанком и развојем људске заједнице. Тај критеријум је битно релативан и променљив услед непостојања друштвене истине и еволуције друштвеног живота. Друштво се непрекидно мења под дејством нових сазнања, открића и изума, нових идеја и идеологија, те је и критеријум праведног променљив. Он се увек изнова решава не само у филозофији, него и у митској свести.

Истовремено у последње време многи аутори с правом говоре о миту о правној држави.³ Разлози за то су многобројни. С једне стране, неочекивано брзи слом социјализма није донео никакво срећно решење мноштва друштвених проблема. С друге стране, „сукоб култура” (А. Хелер), „борба између цивилизација” (С. Хантингтон) довели су до дубоке духовне кризе, боље речено до духовног хаоса. Истрошиле су се велике идеје којима се људски дух дуго заносио, „замагљени су сви основни појмови који осмишљавају људ-

² Идеје правде и демократије стоје у најтешњој вези, јер су и једна и друга друштвене категорије кроз које слободно и најнепосредније долазе до израза и расположење и воља појединаца и друштва у целини. Демократска држава је услед тога истовремено и најправеднија и најразумнија. Види о томе ближе Марковић, Б.: *О праведном праву*, Нови Сад, 1993.

³ Види, на пример, Chevallier, J.: *L'État de droit*, Montshrestien, 1992, 127.

ски живот и уздижу га на већу висину" (М. Бурић). Свесни смо да се свет тешко може променити, али да га свакако „притиском на дугме" можемо уништити. Стигли смо на сам крај века, како каже Б. Шушњић, у време „које је прокоцкало своје људске могућности и слама се крвави век... век броја, организација, и насиља. Ово треће је највеће"⁴. Тако у критичним тренуцима човековог друштвеног живота у коме је рационално мишљење доведено у питање „поново наступа време мита. Јер мит није стварно побеђен. Он је увек присутан и вреба у тами чекајући свој час и прилику"⁵. У тим условима оживљава и мит о правној држави. Шире посматрано, говори се о ренесанси идеје правне државе.

Правна држава је у центру интересовања не само теорије, него и политике. Она је умешана у игру нових идеологија. Пошто се ради о правном појму са „опробаном" садржином, његова употреба од стране неупућених претвара га у гласну расправу, причу, неки пут нејасну, која често функционише аргументима ауторитета. Сам израз *правна држава* изазива један скуп слика и представа преко којих се назире и ограничење власти, подвргнуте правним правилима. У овом смислу, али уже посматрано, правна држава подразумева да органи управе попут обичних грађана имају више или мање стриктно правно, законски, одређену своју надлежност. Како оправдано примећује један француски писац, „развој правне државе се меша са развојем јавног права, он је допуна десакрализацији власти, сводећи јавну управу на исти ниво као и обичне грађане, обележавајући крај премоћи власти, он значи да и сами органи управе као такви могу да буду они којима се управља"⁶. С обзиром на ту димензију, као и сваки мит правна држава изазива низ последица, доприносећи да правна правила стекну симболичку снагу и да се код државних органа као и у целом друштву усади поштовање права. Но, заузврат, мит о правној држави представља моћног носиоца легитимности њене власти која ужива јемство права, добијајући „димензију светости" (Р. Legendre). Али када се стварност упореди са митом, лако се уочавају бројна одступања која указују на илузоран, вештачки карактер мита. Политички мит какав је и мит о правној држави није плод уобразиље, који расте слободно. „То су вештачки производи које су створиле веште и лукаве занатлије, као своје снажно и моћно средство. Сада се мит може израђивати у истом смислу и по истом методу као и свако друго модерно оружје"⁷.

У томе погледу се појављује основни задатак да се разоткрије шта мит о правној држави покрива, да се утврде његови елементи, логика његовог настајања као и његови конкретни модалитети.

⁴ Шушњић, Б.: *Дијалог и толеранција*, Нови Сад, 1994, 12.

⁵ Касирер, Е.: *Мити о држави*, Београд, 1972, 273; Елиаде, М.: *Мити и збиља*, Загреб, 1970, 163. и даље.

⁶ Amselk, P.: *L'évolution générale de la technique juridique dans les sociétés occidentales*, *Révue du droit public*, 1982, 256; Redor, M.-J.: *De L'État legale à L'État de droit, L'institution des conceptions de la doctrine publique française, 1870—1914*, Paris, 1992, 386.

⁷ Касирер, Е.: нав. дело, 271, 275.

Др Сшанко Пихлер

професор Правног факултета у Новом Саду

КАЗНА У МИТУ И МИТ О КАЗНИ*

1. Човек-митотворац — збуњен, упитан, застрашен и зачуђен тајнама живота и света, збивањем ван себе и у себи као и у међусобним односима са другим бићима — *митом је изразио то своје чуђење и то своју страву*, па је на посебно духован начин дао одговоре на своја питања, да би одредио неки смисао у свету и света, али истовремено и *оставио иза себе тај покуцај одоњетике* баш у том миту, да га даље одгонета и открива његова свеколика значења.¹ И да се непрестано *чуди* тој сопственој творевини! Зато нас мит и митотворство, чији смо језик можда и заборавили,² прати и на тај начин што, откривајући му могућа значења, осмишљавамо и сопствени живот и свет. Међутим, не треба заборавити и нешто друго: човек не може без *нових митова*³, без митотворства. Као да се највише истине и тајне човековог света само митом могу изразити, али једнако тако и његове највеће заблуде и неистине. Отуд се може

* Рад примљен: 26. XII 1994.

¹ „Мит објашњава и санкционише постојећи друштвени и космички поредак схваћен на начин својствен одређеној култури; мит тако објашњава човеку самог њега и свет који га окружује да би одржао тај поредак...” Митови и обреди се „... обраћају човековој индивидуалној свести углавном ради прилагођавања појединца социјуму, преображавања његове психичке енергије у корист друштва...” „Још више него усклађивањем појединца и социјума, мит се бави усклађивањем узајамних односа социјалне групе са природном средином.” (Е. М. Малетински, *Поетика мита*, Београд, стр. 171—172).

² Erich Fromm тврди да су симболички језик мита и снови слични. Он има другачију логику од конвенционалног језика. „То је једини универзални језик који је људска врста икада развила, исти за све културе у цјелокупној повијести”. „Па ипак, модерни човек је заборавио тај језик”. (Е. Fromm, *Заборављени језик*, Загреб 1970, стр. 14—15).

³ Вид. Г. Кригер, *Митско мишљење у савремености*, у *Мит — традиција — савременост*, Београд, стр. 957—961.

говорити да и данас, као и у давним временима, постоји невероватна потенција, *лајтенина снага сјајних и нових митова*. Та њихова снага као социјална енергија може се употребити, али и злоупотребити.⁴ Зато смо сведоци не само снаге мита да обликује нашу духовну већ и социјалну стварност. Утолико пре и лакше што архаичност и енигматичност митског језика као носиоца архетипских модела, дају миту специфичну социјалну и духовну еластичност па тиме и употребљивост, макар што је, или управо зато што је, од свих ствари на свету „најнелогичнији и најпротивречнији”.⁵

2. Покушавамо овде скренути пажњу на један аспект, проблем или садржај мита који је зачудо изненађујуће мало истраживан с обзиром на своје сакрално и профано значење. Занимају нас одређени поступци, одређена понашања као сижеи митских збивања — поступци митских бића или учесника у миту који представљају *ипресивује*, тј. непоштовање забрана или наређења митских носилаца моћи и власти. Њима се десакарализују митске вредности, али им се истовремено дају и нова значења.⁶ Посебно нас занима *реаговање* других митских бића на такве поступке. Међутим, с тим у вези, интересује нас и митотворство тзв. модерног човека поводом његових преступа и реаговања на њих — човека такође опчињеног апоричношћу и опорашћу живота! У овом потоњем случају реч је о преступима који се заснивају на тобож рационализованим захтевима организоване јавне власти и тобож рационалног односа према казни као социјалној реакцији на таква понашања.

Питамо се, наиме, какво је *поимање и функција*⁷ казне у миту и какво се то *ново митотворство* надвило над казном као категоријом савременог мишљења. Мора се одмах рећи да методолошки проблеми везани за тумачење мита прате и тумачење његовог фрагмента о којем је овде реч. Основни методолошки проблем се своди на питање о могућности да немитска, рационализована свест *уочије* *ипродре* у митологизирану, ирационалну област људског бивствовања. Није ли залудан сваки покушај давања било каквих „коначних” одговора у равни такве методологије? Због тога и оно што следи треба схватити само као један покушај *моћује* тумачења мита и

⁴ О проблему технизације, тј. инструментализације мита вид. Ф. Јези, *Мит и језик колективности*, у *Мити — традиција — савременост*, стр. 329, 335—337.

⁵ Е. Касирер, *Мит о држави*, Београд 1972, стр. 65. К. Керени, попут многих других, тврди да је духовна моћ мита управо у његовој вишесмислености и вишезначности. Будући пуна значења, митологија је *врло убедљива*. (Вид. К. Керени, *О пореклу и основи митологије*, у *Мити — традиција — савременост*, стр. 315). Долајмо да таква својства миту дају посебну могућност инструментализације, али такође и трајности.

⁶ „Забрана даје ономе на шта се односи смисао који забрањена радња по себи није имала. Забрана наводи на преступ, без којег радња не би имала заводљиви тамни сјај. Кршење забране опчињава”. (Ж. Батај, *Ероизам*, Београд 1980, стр. 331). Занимљиво је да је Дионис *истовремено* био бог преступа и светковине, али и екстазе и лудила. (Вид. исто, стр. 335).

⁷ „Јер наша жеља није да упознамо само садржину мита, већ и његову функцију у друштвеном и културном животу човека.” (Е. Касирер, исто, стр. 63).

митског, сваког момента свесни недостатности рационализоване методологије у његовом тумачењу и *доживљавању*.⁸

3. Већ и најповршнији увид у садржину митских збивања доводи до закључка да су митови *јуни злочина*.⁹ Ако бисмо хтели да будемо цинични, а цинизам као да је данас на цени, могли бисмо приметити како многе митске сцене и призори, па и ликови неких митских јунака, подсећају на сцене, призоре и ликове који испуњавају нашу тмурну садашњост, или пак, да ово што се са нама данас овде збива као да личи на неки далеки мит. Пратећи садржаје древних митова често смо ужаснути над збивањима у њима, а данас као да су многи отупели на ужас који нас окружује! Вероватно се, из истих или сличних разлога, и архаички митски човек није особито узбуђивао над таквим садржајима сопствених творевина пошто је и стварност његовог живота била испуњена истим или сличним садржајима. Адаптибилност човека је константна! Ова аналогија је уверљива независно од могућности да је митски човек ранијих времена митским садржајима давао (и) нека друга значења, којих ми данас нисмо свесни. Оно што може да нас додатно зачуди је чињеница да у свему томе човек може да види и лепоту.

Могла би се изградити читава једна *митска криминална (криминологија) феноменологија*, састављена од невероватних злочина и бестијалности.¹⁰ Човек је у мит унео не само своју племенитост и узвишеност, већ и свој мрак, своју суровост и деструктивност. Филозофија деконструкције је нарочито присутна у многобројним митовима о стварању света, тако да се опозиције стварање — разарање у миту невероватно испреплићу у чудноватом митском али и логичком јединству, па остаје само вредносном суду да раздвоји та два пола.

Многа митска бића у неким својим поступцима или по својој митској датости, више подсећају на преступнике и силе мрака него

⁸ Свет митова је „непреводљив на говор замишљен да схвата физичке догађаје; он има друкчије норме идентификације, друкчије законе узрочности и друкчија правила тумачења веза појава”. (Ј. Колаковски, *Религија*, Београд 1987, стр. 208). „Нема никаквих трансцендентално ваљаних критеријума смислености и никаквих приморавајућих разлога због којих би смислено требало изједначити са искуственим, у смислу у коме модерна наука схвата овај термин.” (Исто, стр. 204). „Могли бисмо примјетити да попут модерног човјека, који држи да га је створила Повијест, човјек архаичног друштва сматра себе резултатом одређеног низа митских догађаја”. (М. Елиаде, *Мит и збиља*, Загреб 1970, стр. 15).

⁹⁻¹⁰ Вид. А. Вебер, *Трајично и историја*, Нови Сад 1987, стр. 243 и др. Далеко од племените ведрине, о којој је сањала романтичарска историографија, овај свет мита је био пре трагично меланхоличан. „Сетимо се — јер говоримо о боговима, о миту и о поезији грађаној на миту — оних очева који убијају кћери, оних мајки које убијају синове, оних жена које убијају мужеве, свих оних грдних смакнута сродственика у хеленском миту и песништву; и оних гозби на којима родитеље служе месом заклане дјеце, оних силних хеленских јунака који изврше убиство, оду у прогонство, врате се ради освете и тако гомилају крв на крв; па оних богова и хероја који убијају из зависти и мржње, оних одлука превртљивих а неумољивих божанстава; или неумитне судбине, који погађају и праве и криве без разлике”. (М. Флашар, *О бојовима, митовима и веровањима сиваре Европе*, предговор за *Лексикон религија и митова древне Европе*, А. Цермановић-Кузмановић и Д. Срејовић, Београд, 1992, стр. XXII).

ли на благородна божанства или племените хероје. Раздрти унутрашњим тензијама из њих као да куља нека готово несхватљива енергија мржње, разарања и дисхармоније. *Двојство светла и живота*, њихова дијаболичност, мрак и светлост, тај сурови и суморни дуализам стварности, дао је митотворству дубок печат. Митска бића и кад суде и деле своју божанску правду осветољубива су у кажњавању, безосећајна су и безпоговорна, па се понекад не види каква је разлика између казне и злочина који се управо казном чини. Уместо да анулира злочин, казна почешће ствара ланац преступа и преступника. Истовремено, снагом своје божанске моћи, митске силе одређују судбину оних које кажњавају. Та хировитост њихова доводи немоћна и кажњавању подложна бића у такву ситуацију, као да се над њима надвила нека неописива трагика: немоћни да избегну злу коб у коју западају вољом наднаравног бића, бивају још, опет по некој логици усуда, и кажњавани. Тако се и казна појављује као коб! Митски човек о *кривици* у нашем значењу не размишља.¹¹ То је од њега далеко чак и кад уводи појам греха у свој митски садржај (независно да ли код политеистичких или монотеистичких митских система), јер је и идеја греха у функцији тог трагичног усуда. *И казна зајео* у митском свету нема никаквог основа у идеји кривице у нашем значењу.¹² Она се напросто доима, у том свету мита, као последица неког проклетства постојања човека, али истовремено постаје и узроком неког даљег проклетства. И тако укруг.

4. У миту је врло присутна *идеја освете* (одмазде).¹³ То је примарна митска основа казне. Дакако проблем би тражио посебну

¹¹⁻¹² Вид. А. Вебер, исто, стр. 223—233. Додуше, класични грчки трагичари у својим делима, обрађујући на уметнички начин мит, престрано су се враћали проблему кривице, греха, правде, судбине. То је за њих била не само велика инспирација и *spiritus movens* њиховог стваралаштва, већ и једна велика енигма. На плану „решавања” и уметничког обликовања те енигме, настале су највеће духовне творевине у области епског и драмског стваралаштва. И сам класични мит је доиста, у својој целовитости, једна велика и узбудљива драма човека, која је сва натоњена трагичношћу људске судбине и немогућношћу (немоћи) човека да реши ребус сопственог живота. Зато је сваки његов „одговор” или „решење” отварао нова питања, недоумице и сумње. Зато је и проблем казне, кривице и одговорности био и остао толико сложен.

¹³ Проблем освете је доста сложен. Батај о њој говори тако, да неки његови закључци код нас изазивају језу, али истовремено смо свесни колико је људска стварност понекад сурова и да због тога нисмо у стању да му успешно противречимо. Примера је тако много! Батај, на пример, упоређује је са људождерством или сексуалном жудњом. „Док је жеља да једемо људе далеко од нас, то се већ не може рећи за жељу за убијањем. Сви је не осећамо, али ко би смео мислити да она у маси људи није стварна колико и сексуална жудња, ако не и толико поамна”. (Исто, стр. 80). Ово наводимо због тога што се намеће утисак о вези између мотива освете и сексуалних мотива у митотворству. Овде треба поменути и рат: примећено је да у грађанским и верским, као најсуровијим и најосветољубивијим ратовима, има највише сексуалних деликата и уопште полног ниподаштавања побеђеног или покороног, углавном невиног. На тему освете и људождерства: недавно се појавила књига *Кинеско буђење* у којој се тврди како је током тзв. културне револуције у Кини (1966—1976) било случајева конзумирања људског меса као активности на одстрањивању „непријатељских елемената”. То није било последица глади већ „патолошке мржње према онима чија је идеолошка правоверност доведена у питање”. (Вид. информацију у *Борби*, од 8. IX 1994. г.).

елaborацију у више праваца. Овде се указује само на неке његове стране. Битно је истаћи да та и таква основа казне очигледно *ирационализује* и *емоционализује* кажњавање, па зато није реткост да нас изненађује њена наглост и степен зла које собом носи, да је често доживљавамо као непримерену преступу или као усуд који прати и потомство преступника. На тај начин се она и *колективизује*.¹⁴ Приметимо само толико да се њеном колективизацијом успоставља један врло ригидан, оштар и широк облик социјалне контроле подложних субјеката. Колективизујући казну, ирационализирајући је и емоционализирајући је, мит је и на тај начин доказао колико је погодан као инструмент *иошталитарних* поредака. Они пролиферирају казну једнако толико колико стигматизују непослушнике и неистомишљенике. Митски свет је свет тоталитаран и у основи бешћутан, уз све силне емоције ипак необично хладан према немоћном. Одговорност за другог или колективизација казне то посебно доказује. *Ниоба*, поносна на своје племенито материнство, усудује се да се мери са богињом и не одступа од свог поноса, а богиња, која иначе треба да штити управо материнство, сурово кажњава њен хибрис вршећи сурови злочин над њеном невином децом. Због повређене сујете, велика и моћна богиња *Иштар* кажњава не само *Гилгамеша*, који јој не узвраћа на удварања, већ читав његов град и народ. Божанство не интересује одговорност (као кривица) преступника, већ сујета и гола моћ. Тоталитарна власт је неумна, неконтролисана, осетљива, ташта и осветољубива.

У архаичком грчком миту све букти од освете. Освета има и своју богињу, као и правда и срџба. У миту *Темиде*, *Немезе* и *Ериде* сарађују. Читав мит је испуњен тим чудноватим духовним ткањем, у којем функционише казна. *Немеза* додуше кажњава охолост и таштину, али човека, чија се охолост и таштина мере и тумаче кодовима богова који су, опет, одређени њиховом охолошћу и таштином, а које су углавном некажњиве. Освета увек прати преступника, брза је, а правда на којој се заснива крајње арбитарна. „Може нагло да измени људску судбину, да срећника унесрећи и да зло претвори у највеће добро.” Брзоплета и лакомислена *Пандора* отвара кутију зла која се свом силином излива на људски род. Нестварна и неизвесна *Нада*, која је некако остала на дну посуде, мала је утеха за човека у свету необузданих и непредвидивих сила. И у херојским митовима је слично. *Ахилеј* је острашћен осветољубивошћу. И племенити *Хектор* неразумно улази у двобој због освете. Истовремено, олимпијци их, као из неке забаве, гурају у тај пакао.

Јехова искушава људе наводећи их на злочин, без неког виднијег и дубљег разлога и спреман је да их казни ако нису вољни на тај чин. Он је агент провокатор који, због своје божанске сујете, настоји да испровоцира човека како би проверио дубину искрености његове вере. Немајући ваљда поверења у савршенство сопствене творевине,

¹⁴ О колективном у миту вид. Ф. Јези, исто.

он се сурово поиграва: наводи човека на злочин забрањен и божанским и људским нормама, ставља га у грозну позицију, у колизију између љубави према богу и највише људске светиње. *Аврамово* искушење провоцирањем на синоубиство ствара код нас, независно од могућих психоаналитичких тумачења овог мита (Фројд, Јунг, Фром), ипак осећање мучнине, па пожелимо да тај немоћни и залудни напор човека у непрестаном доказивању љубави према свевишњем, прерасте у побуну против неправичног и суровог божанства, у богопрезрење, у презирање онога који је тако ниско пао да га искушава на тако суров начин. Нема никаквог рационалног објашњења за такав чин, сем да се примером потврђује богољубље човека зарад божанске таштине. Хришћански мит је, на пример, толико оптеретио човека осећањем кривице без стварног основа, с обзиром на свемоћ бога, да је човек дошао до идеје о бесмислу овоземаљског, тј. људског, живота, до самопонижења и осећања немоћи, спреман не само да трпи божанске казне већ и да се *самокажњава*.¹⁵

Шта онда рећи о *Плутарховом пийијском дијалогу* у којем се развија теза да божанство, наводно из неких дубљих, мудрих и племенитих разлога *одлаже кажњавање*.¹⁶ Да би уразумило људско биће наводно одлаже казну, како би превентивно деловало и како би се казна ослободила дејства поља емоција! Чини се ипак да митска стварност и божанска природа представљене у миту то углавном *не појерђују*. Божанство кажњава управо у љутњи и зато што је љуто. Као да ту нема казне без јаке емоције. Делиоци правде и носиоци кажњавања у миту нису рационални, попут човека *Архије* у *Плутарховом дијалогу*, који своје слуге *не кажњава* баш зато што се узбуђује и жести. Та *Плутархова* теза може нама данас бити актуелна и симпатична (уосталом *Плутарх* је увек настајао и педагошки да делује), поготово када помислимо у које време је настала, али она нема потпоре у миту, у митској стварности. Она нас подсећа на неку савремену расправу из пенологије; међутим такву рационалност и такву племенитост мит углавном не познаје — *то није пийијично за мит*.

5. У настојању да колико-толико избегнемо једностраност у тумачењу митске правде и казне, морамо приметити да у многим, чак и врло значајним митским представама, преступ и казна врше и неку другу функцију — откривају нека друга значења мита која се не дају свести на прост однос преступа и казне као освете. Реч је о значењу које је додуше повезано са претходним, али и превазилази утисак о

¹⁵ Есхатолошки митови су покушај бекства из света неизвесности и страха, али и додатног страха од могуће казне која следи за овоземаљске грехе. Изгубивши наду и убеђени да је читава природа стара и уморна Гуарани из Мато Гроса су пошли у потрагу за „земљом без греха“. „Читаво стољеће Гуарани су пјевајући и плешући тражили земаљски рај“. (Вид. код: М. Елијаде, исто, стр. 55–56).

¹⁶ *Плутарх, Пийијски дијалози — филозофско-џеолошке расправе*, Нови Сад, 1990, стр. 141 и сл.

бахатости и кажњавалачком пировању митских сила. То је *ослободилачка функција њестивија и казне*.¹⁷ Преступ и казна се овде појављују као израз племените *јобуне* против неподношљивог реда ствари који је успостављен вољом надмоћних. Та побуна може да иде толико далеко да се кроз њу кажњава и сам митски налогодавац, што је за нас несхватљиво али је у миту могуће.¹⁸ То је силна потреба немоћног да, у вапају за смислом и уљуђеношћу, избори неки дигнитет у свету зла и неправде.

Тако нам се оштроумни и човекољубиви *Прометей* представља као први политички делинквент у светској повесници. Он се буни и пркоси. Тај велеиздајник вара и подмеће најмоћнијем, игра се с њим и у сопственом преступу види уздигнуће своје индивидуалности. Он га поткрада, а дарује и учи немоћног човека и поред толико зевсовских божанских забрана и претњи. Прометеј неће да служи поретку богова и зато свесно прихвата жртвовање у виду казне. Христос се повиновао богу и прихватио овоземаљску жртву, Прометеј се побунио против бога у име човека и као овоземаљско биће прихватио божју казну.

Поменимо још и могућа значења митске представе изгнанства из едена. Чином побуне човек (*Адам*) и жена му *Ева* постају људска бића. Чином казне они се ослобађају туторства божјег блаженства и постају, у хладном свету неизвесности, слободна и одговорна бића. Тек тако и тада, преступом и казном, постају самосвесни — *изјансиво* их је учинило слободним, али и одговорним. Услов за то је било сазнање и окус добра и зла. Одједном се и преступ са казном која му следи јављају као отелотворење исконске потребе човека да буде свој. Без преступа и казне то, у митском контексту, не би било могуће.

6. Може се поставити питање какве *везе* има митски систем преступа и казни са „немитским“, наводно рационалним системом, *јре свеја у сфери јрава* будући да је област других нормативних система (морални, обичајни) већ по себи ближи ирационалном. Митско мишљење митотворство за „немитски“, профани казнени систем може да има двојако значење, односно може двојако да се посматра. С једне стране, митске представе могу бити *основа* за неке преступе, тј. неки преступи (нпр. нека кривична дела) могу имати митску подлогу или митску садржину па се тиме и казна, посредно, предвиђена за њих заснива на митској логици. Таквих примера је било много, више раније него ли данас, али треба напоменути да свако време има своје митове и заблуде и да оно, по логици ствари,

¹⁷ Само преступ који је израз слободе може бити побуна. Само казна која је заснована на таквом преступу може се заснивати на кривизи. Зато је побуна „кривица“, а кривица побуна.

¹⁸ Скрећемо пажњу на појаве уништавања сопствених божанских идола или на једноставно напуштање митског бића и приклањање другом због неостварених надања или хтења митских подложника. У питању је симболичко кажњавање митске силе, која је иначе сама извор казнене моћи!

тих митова и заблуда није свесно — њихово присуство се накнадно открива. Нека религијска кривична дела имала су основа у митском мишљењу. Рецимо, *миџ о баволу*, који има узбудљиву историју у кривичном праву, био је дуго времена врло функционалан.¹⁹ Казне за преступе који су се заснивали на том миту биле су врло строге и релативно често практиковане. С друге стране, *сама казна*, независно од природе и изворишта преступа, може бити израз *миџоманије казне* као средства за сузбијање друштвено неприхватљивих понашања.

Овде нас примарно занима баш митско у савременој казни, односно поменути други аспект везе између мита или митотворства и казне, због тога што се по нашем суду тзв. ново митотворство може везивати и за савремену казну. Због тога је занимљив и *однос* између представа казне у миту и савременог поимања казне, па ћемо на њега укратко указати.

7. Како смо видели, казна у миту је одмазда, а ми смо данас створили *миџ о казни* која наводно није одмазда или је то евентуално тек секундарно, иако су се најдубље теоријске анализе казне (Кант, Хегел) морале „вратити” односно потврдити баш талионско начело у поимању казне. *У њој није зло, а оно што није зло не може бити казна!*

Према таквом тумачењу казне, испада да је митски човек имао „немитску” представу о казни, независно од тога што је он непримено према нашим представама примењивао талионско начело. Тако би казна ипак била, већ по својој природи као зло које се наноси другом због преступа,²⁰ ближа ономе што је у архаичном миту него оном што модерна свест о казни сугерише. Она прати преступ али не решава његову енигму. Она је логичан део или следствие тог проблема, али сам проблем не решава. Највећа заблуда здраворазумске свести је да се проблем преступа решава кажњавањем. Питање отклањања преступа — или, боље рећи, њиховог „држања” на социјално подношљивом нивоу — је рационално питање које се, евентуално, решава другим средствима. Казна је ипак *примарно ирационална* и нема тако велико значење у отклањању преступа како се обично мисли. У времену прагматичног схватања социјалних и посебно правних установа готово да је богохулно тако нешто тврдити, пошто се савремено мишљење толико упело да докаже и покаже превентивну, племениту и готово чаробну улогу и могућности тзв. модерне казне.

¹⁹ Вид. изванредну студију о овом проблему са исцрпном документацијом: V. Вајер, *Уговор с баволом*, Загреб 1954. Такође: Ц. Б. Расел, *Миџ о баволу*, Београд, 1982.

²⁰ У савременом рационалном значењу казна се може дефинисати као „поступак којим се намерно наноси неко зло некоме ко је починио преступ због тога што је починио преступ при чему је онај ко то зло наноси неки човек или група људи који су овлашћени да то чине”. (И. Приморац, *Преступ и казна — расправа о моралности казне*, Београд, 1978, стр. 12).

Митском човеку била је страна примисао да кажњавањем и по сваку цену „поправља”, тј. мења. У *још* смислу у миту казна *није* митологизирана. Ми је данас више митологизујемо теоријама о сврхама казне, развијајући уверење о њој као неком мелему којим тобож култивишемо човека-преступника, мењамо његов однос према другом човеку, ако већ не и његову („искварену”) природу. Казну стога индивидуализујемо како би јој дали одговарајуће социјално-педагошко значење. Настојимо да, уверењем о сврси казне, рационализујемо наш однос према преступу, а нисмо довољно свесни или нам је тешко прихватити да је то *углавном залудно*, из простог разлога што није могуће такву по себи примарно ирационалну појаву рационализовати. То је једна у низу митема модерног човека. Дакако, она му је вероватно несвесно (или чак и свесно) потребна. Он тиме нешто „решава” и себи и са собом, али је то ипак *мишски* одговор на немитску стварност и на неке дубље неспоразуме у људској природи и друштву. Такво схватање казне и јесте мит савременог митотворца због тога и утолико колико је он *убеђен*,²¹ што он и колико верује у велико прагматично и рационално значење казне. И поред свих резултата научног позитивизма — ипак је у заблуди! Ако је мит привид, или и привид, онда у вези са казном има много привида и превида. Тиме се никако не заузима став да се без казне може и моранити изводе непосредни закључци о њеној „оправданости”. Овде је само реч о митотворењу њеног значења и њених могућности.

На основу овакве анализе необичан је, дакле, закључак: митски човек је, на себи својствен начин, ипак имао реалнији однос према казни него што га има „немитски”, рационалан човек. Он је у извесном смислу био „рационалнији” управо по томе што нешто ирационално није настојао да представи рационалним. Интуитивно је схватио да казну није могуће рационализовати. Она је *ио себи* ирационална. Отуд је казна митска творевина *и*ре у времену које себе сматра немитским, а много мање у њој има митског, с обзиром на њену природу, баш у митском времену. Митски човек је искренији. Он *не прикрива* суштину казне. Зато је у његовом миту казна мање мит! „Немитски” човек, настојећи да рационализује казну, да је ослободи мита, уствари ју је на својствен начин митологизирао, дајући јој смисао и одређујући јој сврхе које она *не може* да има. Тиме је, уједно, у тако важној ствари друштвеног живота као што је

²¹ Не само правна теорија већ и неки кривични закони одређују шта је или шта би требало да буде сврха (или сврхе) казне. Те одредбе важећих закона говоре о амбициозним захтевима који се стављају пред казну, нарочито ако су идеологизирани. Неки од тих захтева су крајње сумњиви и нереални са становишта рационално организованог поретка односа међу људима управо зато што митологизују казну и њене могућности. Они дакле представљају митоманију казне, разуме се под условом да су такви искази искрени, јер је суштина мита, поред осталог, у искренности (у убеђењу), а не у истинитости. Није у миту битно да ли се нешто десило или није, да ли је могуће или није, већ да се *верује* у то што мит (што се митом) представља. Митски човек верује у реалност митског садржаја. Зато је мит *области убеђења*.

реаговање на преступ, тај модерни мит о казни успешно инструментализовао одржавајући погрешно уверење да се њоме нешто велико постиже на плану сузбијања и превенције преступа. Истовремено, он није могао да отклони стварно, немитологизирано дејство и функцију казне — њено талионско дејство.²² Тиме је, даље, стварајући од казне средство за неке умишљене сврхе и самог човека као субјекта кажњавања ставио у позицију средства, а не сврхе. Кант је то схватио, па по његовом тумачењу такво прихватање казне је пре деградација неголи афирмација људског бића. У мери у којој се казна инструментализује у виду мита о њеној великој улози у односу на преступ (па и шире), инструментализује се и човек. Бежећи од мита човек је упао у нови, „техницизирани“ мит!

²² Занимљиво је да се на основу важећег кривичног законодавства може доказати извесна противречност или можда и неискреност, у законским исказима који се односе на казну. Помињемо само примера ради: искази о сврхама кажњавања инсистирају на педагошком дејству казне, што би подразумевало прописивање и одмеравање казне искључиво с обзиром на такве потребе, а истовремено читава конструкција (модел) посебног дела кривичног законодавства (онај који се односи на поједина кривична дела и прописивање казни за њихове учиниоце) *искључиво* се руководи талионским, објективним принципом — што теже дело тежа (прописана) казна! И у области одредаба у одмеравању казне у први план се стављају објективни критеријуми (на пример, тежина дела и сл.). Занимљиво је да неки кривични поступовници говоре о „*заслуженој*“ казни, што је ближе профаној свести тзв. јавног мњења („*сئيلا*“ га је казна), које је више склоно уверењу о талионском значењу казне (модел реаговања је: „треба га казнити зато што је то *заслужио*“, а не зато *да би био бољи*).

Др Јанко Кубињец
адвокат у Бачком Петровцу

ТЕМЕЉИ СУБЈЕКТА У МИТУ*

Формирање субјекта је претпоставка за образовање права и уједно полазиште за испитивање његове аутентичности.

Субјект није емпиријска него духовна категорија. Граница која субјект издваја унутар бића-света не креће се границом емпиријског тела човека, она није постављена између емпиријског човека и природе, него се протеже „посред” самог човека, раздвајајући његову духовну од његове чисто емпиријске димензије. Ако се релација субјекта и објекта жели изразити као однос човека и природе, тада се не сме превидети да природа према којој се човек односи (као према објекту) обухвата и самог човека као природу, тј. природну, изван-духовну страну њега самог. Дакле, човек је и сам себи објект у мери у којој је он сам природа.

Тек на темељу овог разликовања се може успоставити појам слободе која почива на законитостима а не на произвољности. Ако би човек, означавајући себе као субјект, разлику према природи, означавајући је као објект, покушао да успостави на нивоу природности, то не би било много више од пуког егоцентризма. Тек када емпиријски човек прерасте у (духовни) субјект, он стиче право на ознаку субјекта као нечега што се суштински разликује од целокупног емпиријског окружења¹. Док се чисто емпиријски човек супротставља другом човеку, препознајући у њему само запреку своје неограничене самовоље, човек као субјект се супротставља произвољности и у другом човеку налази потврду универзалне законитос-

* Рад примљен: 20. III 1995.

¹ „Између паметног шимпанзе и Едисона, кад је овај проматран само као техничар, постоји тек — дакако врло велика — разлика у ступњу.” (М. Scheler: *Положај човека у космосу*, Сарајево, 1987, стр. 44).

ти. „Свако морално биће ипак треба да потврди своју слободу уопште. Ово пак није могуће друкчије, осим уколико свако морално биће не одустане од неограничене емпиријске слободе.”² Право тада више није само „правилна владавина” (систем друштвених норми које санкционише држава, како кажу позитивисти), него институционализована слобода. Уосталом, слобода је могућа само као институционална јер је једино као таква заснована на законитостима, а све оно што пада изван законитости слободе је чиста самовоља, без обзира да ли се она манифестује као емпиријско-индивидуалистичка самовоља (анархија) или као самовоља носилаца власти (тиранија).³

Институционализација слободе започиње институционализацијом субјекта. Право, као један од видова институционализоване слободе, само је посебан случај ове опште законитости.

Човек свој субјективитет не затиче као готов, дат, дефинисан, него га извесно тек формира. Са овом тврдњом ће се многи веома лако сложити. Међутим, вероватно је много мање оних који ће се сложити са становиштем да то уједно значи да човеку није дат ни објект, него је и објект тек — да тако кажем — задат. Ова друга теза није, наравно, само резултат успостављања неке „логичке равнотеже”, него је стање ствари напосто такво.

Проблем се сам по себи расветљава ако се има у виду да у субјект—објект релацији — о којој је овде реч — ни субјект али ни објект не треба узимати у чисто емпиријском, профаном значењу тих речи. Као што субјект треба разликовати од емпиријског човека, тако ни објект и емпиријска природа нису иста ствар. Објект почиње на истој граници на којој престаје субјект, дакле на линији која унутар човека раздваја његово емпиријско од његовог духовног бића. Ову границу, пак, може успоставити само (човек као) духовни субјект. Дакле, када тврдимо да се формирање субјекта и објекта одвија у једном акту, тиме нисмо рекли да нема природе пре човека, него да нема објекта пре субјекта. Историјски посматрано, и емпиријски човек и природа (емпиријска јер само таква и постоји) претходе формирању и издвајању субјекта с једне стране и објекта с друге стране. Тај процес започиње у миту⁴ и отуд наслов овога рада.

Историјски посматрано, конституисање субјекта је врло дуг и постепен процес. Колико је тај процес дуготрајан и тежак видљиво је на феномену мита као у крајњој линији првом облику манифестације духа.

За првобитно митско мишљење је карактеристична неиздиференцираност духа и космоса. У првобитном митском мишљењу се дух

² Ф. В. Ј. Шелинг: *Форма и принцип философије*, Београд, 1988, стр. 137.

³ Дакле, „систем друштвених норми које санкционише држава” може али и не мора да буде право — тај систем је право ако је заснован на законитостима слободе а ако то није случај, тада је тај систем само инструмент самовоље носилаца власти.

⁴ „Мит је, насупрот моди, појава која је на почетку ствари.” (Т. Варади: *Мит и мода*, Нови Сад, 1978, стр. 86).

joш не манифестује као дух, него као супстанција која ће тек накнадно бити одређена као дух. У митском мишљењу се првобитно не појављује дух као предмет. Мит првобитно познаје само свеукупност као предмет а свеукупност постојећег — биће — своју најопштију одредбу има у космосу, као свеукупности природе. Мит, додуше, већ сам по себи јесте дух, али митско мишљење још не зна себе као мишљење, као мит и као дух — мишљење се овде најпре схвата само као акциденција свеукупности, дакле природа, односно космос.

Јединство мишљења и бића још је у целини на страни бића. Појам јединства и појам свеукупности је драгоцен први корак али не више од тога — то је још увек само једноставно, непосредно, неиздиференцирано јединство (касније ће то јединство бити заборављено, што ће стварати озбиљне проблеме у разматрању односа мишљења и бића).⁵

Пошто се дух још не препознаје као дух, то су и његове законитости исто што и законитости природе, односно космоса. Речено Хераклитовим речима: „Сунце неће прекорачити своје мере: иначе би га Ериније, Правдине помоћнице, шчепале”.⁶ Јединство духа и природе је толико да се духовни феномени непосредно укључују у каузални низ целокупног збивања: магијска снага појединих језичких израза непосредно производи поједине природне ефекте (траг магијског значења речи није у потпуности нестао ни до данас). Касирер указује на то да се у митском поимању света чак ни драма не схвата као тумачење збиље (поготово не као нешто потпуно аутохтоно) — „У дивљим оргијастичким играма (...) поново се успоставља идентитет са праизвором свеколиког живота. Ту није реч само о чисто митско-религиозном тумачењу природног збивања, него о непосредном сједињавању с њим, о правој драми коју религиозни субјект доживљава у себи самом. Митска прича је већином само спољашњи рефлекс тог унутрашњег збивања, онај танак вео испод кога се назире та драма.”⁷

Неиздиференцираност духа и природе, односно субјекта и објекта је првобитно у митском начину мишљења изражена у тој мери, да не постоји ни јасно успостављена разлика (граница) између емпиријског човека и његовог окружења. Како наводи Касирер, општа утопљеност човека у свет се читава и у просторној и у временској димензији. Митски човек верује да оштећењем цртежа непријатеља повређује и њега самог, митски човек верује да се након смрти његова душа рађа у неком новом облику, да душа у његовом

⁵ У најранијој фази грчке филозофије супстанција такође најчешће има материјалну одредбу — код Талеса је то вода, код Анаксимена ваздух.

⁶ Хераклит: *Фрагменти*, Београд, 1981, стр. 44.

⁷ Е. Касирер: *Филозофија симболичких облика II: Митско мишљење*, Нови Сад, 1985, стр. 183.

телу нити започиње, нити завршава своју егзистенцију.⁸ Индијанци племена Вране сматрају да су стварне вране.⁹

Дакле, митски човек је пред собом имао, пре свега, двостепен проблем: да упозна своју емпиријску разлику од окружења и да након тога спозна свој дух као дух.

Да би се то постигло, било је потребно да се најпре у бесконачној разноликости свега постојећег препозна неки ред, да се привид потпуне случајности постепено потисне свешћу о правилностима. Тај процес почиње нејасном најавом свести о законитостима, која постепено стиче све јасније контуре. Пружити отпор случајности, значи бити човек — каже Шелер.¹⁰

Почетак духовности — који се манифестује у миту — први је корак феноменолошке редукције, прво изостављање случајног,¹¹ прво постављање питања о ствари као таквој, о суштини, о законитостима. Од митског мишљења до Хегелове чисте идеје, односно од првог питања које иде за сазнањем духа до његовог појмовног (издиференцираног, изнијансираног, пуног) одређења, пут је дуг али за нас неизбежан.

Историјски гледано, мит је прво појављивање духа, први корак у феноменологији духа. Стога је исправно Касирерово противљење филозофском али и сваком другом савременом тумачењу мита, односно његово залагање за прихватањем мита као таквог. Филозофија не треба да тумачи мит (то је задатак митологије) јер свако савремено тумачење значи уношење нашег виђења у нешто што није наше виђење. Дакле, свако савремено тумачење мита, маколико тежило да буде аутентично, нужно значи његово нехотично кривотворење. Мит је напросто једна чињеница, једна духовна чињеница наше прошлости. У целокупној историјској феноменологији духа, мит је напросто један феномен, једно његово појављивање, једнако као, на пример, римско право, ренесансна уметност или савремена филозофија. Значење мита може оправдано бити интересантно и

⁸ „И вера у то да човек 'потиче' од једне одређене биљне врсте, као и представа о претварању људи у биљке и биљака у људе, представља општи мотив мита и митских бајки.” (Е. Касирер, *ibid.*, стр. 182).

⁹ Позивајући се на Штајнена — K. v. d. Steinen: *Unter den Naturvölkern Zentral-Braziliens*, Berlin, 1897. — Касирер наводи: „Тамо где су тотемистичке представе још сачувале свој стварни интензитет и виталност, и данас наилазимо на веровање да припадници различитих племена не само потичу од различитих животињских предака, него и да су они стварно те животињске врсте, да су они те одређене водене животиње или јагуари или црвени папагаји.” (Е. Касирер, *ibid.*, стр. 178—179).

¹⁰ „Животиња живи сасвим у конкретном и у збиљи. Са свом збиљом је већ према томе везано мјесто у времену, 'сада' и 'овдје', а друго, случајна таковост, како нам то пружа осјетилна замједба из једног 'аспекта'. Бити човјек — значи овој врсти збиље добацити снажно 'не'.” (М. Scheler, *op. cit.*, стр. 62).

¹¹ „И ништа друго не мисли Husserl када повезује спознају идеја с 'феноменолошком редукцијом', то јест 'прецртавањем' или 'заграђивањем' (случајног) коефицијента постојања свјетских ствари да би добио њихову 'essentiū'.” (М. Scheler, *op. cit.*, стр. 62).

данашњем радозналом духу, али филозофији сме бити интересантно само стање духа у миту, дакле његова развијеност.¹²

Дух је у миту на нивоу најједноставније метафизике, па чак и „физике” као метафизике, тј. филозофије природе као метафизике, с обзиром да дух и природа у митском мишљењу још чине јединство. Овде је метафизика, како би рекао Хегел, још само „вера да се размишљањем спознаје истина”¹³, која ће преокрет у метафизику као науку доживети тек са појавом Кантове *Критике чистог ума*. Али, тиме се не оспорава значај мита, него му се само одређује права димензија. Појава мита означава револуцију јер долази до прве манифестације духа и прве свести о законитостима.¹⁴ Када се једном деси тај почетак, мит је способан, како каже Леви-Строс, „да сам себе мисли у човеку а да он то и не зна”.¹⁵

Мит као прва манифестација духа нама је овде интересантан, пре свега, као темељ за формирање субјективитета, као прво упориште — али и прво подручје реализације — процеса диференцијације субјекта наспрам објекта.

Мит као прво појављивање духа је најпре објективна могућност да се човек у емпиријском смислу издвоји из свога окружења. Та могућност је само објективна јер је још увек несвесна. Човек, наиме, стварајући мит, дакле манифестујући свој дух, још нема самосвест о себи као духу, о себи као духовном продуценту, што значи субјекту. Но, он већ јесте оно што се по димензији своје духовности разликује од свога окружења. Дакле, тиме што човек на овом степену развоја већ манифестује дух, он јесте субјект, али пошто још увек не зна себе као дух, он је само емпиријски а не и духовни субјект.

Историјски посматрано, процес у коме емпиријски субјект стаса у духовни субјект, у коме објективно присуство духа прелази у самосвест о духовности — тај процес је идентичан са процесом прерастања мита у религију.

За разлику од мита, где је супстанција нешто сасвим неодређено (али се већ појављује као нешто свеобухватно), што није ни у одредби природе, ни у одредби духа, него у општој пливајућој неодређености која прожима и сједињава (уместо да диференцира)

¹² „Схваћен на овај начин, проблем мита превазилази сву психолошку и психологистичку ускост и укључује се у општи круг проблема, који је Хегел назвао 'феноменологијом духа'.” (Е. Касирер, *op. cit.*, стр. 9).

¹³ Упореди: G. W. F. Hegel: *Енциклопедија филозофских знаности*, Сарајево, 1987, стр. 58.

¹⁴ То је почетак пута на коме ће бити могућа и једна оваква Волтерова мисао: „Постоји само један морал, господине Ле Бо, као што постоји једна геометрија.” (Волтер: *Филозофски речник*, Нови Сад, 1990, стр. 253).

¹⁵ C. Levi-Strauss: *Myths a význam*, Bratislava, 1993, стр. 11. И на истом месту: „Иако ћу да говорим о томе што сам написао, о својим књигама, студијама и тако даље, на то што сам написао, на жалост практично одмах по завршетку заборављам. То је изгледа неки проблем. Мислим да то открива и нешто важно а то је да немам утисак да своје књиге пишем ја. Имам осећај, да се те књиге пишу посредством мене а када су иза мене, осећам празнину и ништа у мени не остаје.”

биће-свет, у религији се супстанција схвата у одредби духа — супстанција стиче одређеност духа. На тај начин је тек религија манифестација духа као духа, тек овде је дух схваћен као дух. Скривен — али присутан — дух у миту, доспева до нивоа свог експлицитног објављивања, до транспарентности, експозиције.¹⁶

При томе, за филозофију — за разлику од митологије и теологије — уопште није од значаја питање које би се најприближније могло означити као „степен истинитости митских, односно религиозних представа”. За филозофију је од значаја само степен манифестације духа, развијеност феноменологије духа. Дух уопште али и дух као субјект у том процесу стичу одређење, само-одређење. Дух се, наиме, одређује у поступку упосебљења. Његова је одређеност у његовој манифестацији¹⁷ која је само спољашња, „видљива” страна онога унутрашњег које се састоји у упоједињавању које је исто што и његово формирање.

Манифестација духа уједно имплицира и његово диференцирање на субјективни и објективни дух — процес који се историјски одвија најпре у миту, затим у религији и најзад у филозофији. У овом процесу се уједно одвија и формирање субјекта као духовног субјекта а који се постепено издваја и препознаје унутар категорије субјективног духа.

Дух се објективно (по себи) јавља у миту, препознаје се као дух (за себе) у религији а одређује се као дух (по себи и за себе) у филозофији. Ову историјску судбину духа у потпуности дели и субјект као дух, с обзиром да је он само једна од одредби духа као таквог.

Са данашњег гледишта, код митског човека можемо препознати три доминантна духовна феномена: мит, језик и уметност. Међутим, са становишта митског човека међу њима не постоји суштинска (него само манифестна, појавна) разлика. По природи мита („по дефиницији”), миту је страно свако одвијање духовности изван њега самог, мит је свеобухватан, те су језик и уметност само његове одредбе а не равноправне категорије са њим (једноставније — иако мање прецизно — могло би се рећи да су језик и уметност у функцији мита).

Митски човек у пећинском цртежу не препознаје уметничку лепоту него ефикасно средство утицаја на околину. Он у речима језика не види само средство комуникације, него пре свега средство овладавања својим окружењем (путем магијског дејства речи). Умет-

¹⁶ „У појму истинске религије, тј. оне којој је садржај апсолутни дух, битно лежи да је објављена (...)” (G. W. F. Hegel, *op. cit.*, стр. 469). Дух из митске прелази у религиозну одредбу у мери у којој дух схвата као дух, у мери у којој се дух човеку објављује као дух, односно у мери у којој духовна религија ступа на место натуралистичке религије. „Кршћанска вјера садржава у себи ауторитет Цркве, али вјера оног стајалишта које филозофира јест, напротив, само ауторитет властитог субјективног откривења.” (G. W. F. Hegel, *op. cit.*, стр. 87).

¹⁷ Упореди: G. W. F. Hegel, *op. cit.*, стр. 329.

ност, језик и целокупна активност митског човека јесу само различити аспекти једног, митског, виђења ствари — то су, дакле, само различите одредбе митског. Оно што је у овом контексту за нас интересантно јесте да то уједно значи да је стање духа суштински једнако у свим овим одредбама истог, тј. да је дух и у миту али и у језику и уметности (као само одредбама мита) на истом степену упоједињавања, манифестације, па тиме и одређености субјекта.

Но, изгледа да је филозофији најлакше да то стање митског духа одређује у његовој уметничкој одредби. Изгледа да је стање духа, степен његове упоједињености најлакше уочити на уметничком феномену јер је овде манифестација духа непосредно доступна. Разлог томе је што се у уметности дух манифестује у одредби чулности, те је његова рецепција могућа као непосредна¹⁸. Лик духа је овде непосредно наспрам нас, његова слика (с-лик-а) је у уметности „наспрам-слика” (Шелинг каже *Gebenbild*, додајмо: као *gegen-Bild*), за разлику од филозофије, где је дух не само присутан (као у миту) и не само препознат као дух (као у религији), него и одређен као дух, те је у филозофији његов лик одређен као пра-слика (Шелинг каже *Urbild*, опет додајмо: као *ur-Bild*).¹⁹

Дух је у уметности објективирањем непосредно у материјалном, чиме уједно стиче одредбу објективног духа. Ова манифестација духа као објективног, оставља али и поставља иза себе манифестацију духа као субјективног. Субјективни дух је, надаље, веома значајна компонента у низу који води до одређивања субјекта као духовног субјекта.

Митска уметност отклања сваку сумњу која би се могла уздићи против тврдње о објективном присуству духа код митског човека. Уметност ту сумњу отклања тиме што се у њој дух објективира у материјалности и тиме манифестује као нешто очигледно. Митска уметност на тај начин чини очигледним формирање човека као субјекта у митској фази историјског развоја. Међутим, у том објективирању ипак не треба тражити ништа специфично за уметност, него нешто што је уопште карактеристично за дух — у сваком свом виду упоједињавања дух се објективира и управо је то начин његове манифестације а манифестација је опет модалитет његове егзистенције (како је већ речено).

Оно што је овде од генералног значаја није уметност него дух (коме је уметност само једна одредба). Надаље, са историјског аспекта, оно што има статус генералне категорије није уметност него мит (коме је уметност само једна одредба).

¹⁸ Истовремено то значи да уметност не претпоставља спознавање духа као духа, једнако као што је то случај и у миту. У том смислу треба читати Шелингов став да „грчка митологија као таква није била религија; она по себи може да се схвати само као поезија (...)”. (Ф. В. Ј. Шелинг: *Филозофија уметности*, Београд, 1989, стр. 154).

¹⁹ Упореди: Ф. В. Ј. Шелинг, *ibid.*, стр. 84.

Дакле, не може се прихватити Хегелово гледиште о уметности као првој фази развоја (упоједињавања) духа, односно самим тим и духовно-историјској преживљености уметности која наступа преласком у другу и трећу фазу (религију и филозофију)²⁰. Оно у шта се митском човеку слива свеукупност, није уметност него мит, те тиме мит има статус „генералног факта”, што значи да је мит карактеристична категорија прве фазе духовно-историјског развоја. Уметност се, као једна од одредби митског, само у потпуности уклапа у митски ниво манифестације (упоједињавања) духа. Оно што након прве фазе остаје преживљено јесте мит а не уметност. Што се пак тиче посматрања ствари са аспекта уметности, преживљена остаје само митска фаза уметности али не и уметност као таква. Као што дух уопште у појединим фазама стиче одговарајуће одредбе, тако и уметност, као одредба духа (наиме, његова чулна одредба) има различита одређења на нивоу појединих фаза.

Уметност је, наиме, онтолошка а не историјска одредба духа²¹, стога она у историјској димензији није никаква фаза, него управо обрнуто — оно што има одређене фазе, оно што прати дух у његовим историјским метаморфозама, и најзад, оно што и само заправо јесте једна одредба тог духа који корача кроз историјско упоједињавање.

За разлику од уметности, мит је историјска а не онтолошка димензије духа²², стога оно што након прве (митске) фазе развоја духа остаје у историји као преживљено (али уграђено) јесте управо оно митско.

Онтолошко је оно што се упоједињује, манифестује у историјској димензији а историјска су „само” руха у којима се то чини (митско, религиозно, појмовно-филозофско рухо). Уметност и језик су онтолошке одредбе духа, митско је само њихово рухо, само њихова историјска фаза. Мит, уметност и језик јесу конститутивне компоненте духа али у различитим димензијама — док су уметност и језик онтолошки конститутивне категорије, дотле је мит историјски конститутивна категорија. Мит је, дакле, историјска а уметност и језик су (поред многих других које овде нису предмет расправљања) онтолошке категорије духа.

Субјект, о чијој конституцији је овде реч, такође је онтолошка одредба духа. Субјект је поврх тога и генеричка категорија духа јер је субјект његов продуцент. Дух се манифестује тако што се објективира (дакле, на подручју објективног духа) али своје генеричко порекло има у субјекту као духовном продуценту (на подручју субјективног духа).

Као и дух уопште, тако се и субјект као дух конституише тако што се манифестује а манифестује се тако што се објективира (у

²⁰ Упореди: G. W. F. Hegel, *op. cit.*, стр. 463—486.

²¹ Како је већ назначено, супротно гледиште је заступао Хегел.

²² Супротно гледиште је заступао Шелинг.

уметничку, језичку, правну итд. творевину). Дакле, субјективни дух се ствара у поступку објективирања духа, те је недовољно речено када се каже да се субјект и објект конституишу истовремено — они се конституишу у истом акту, то су само две стране једног истог акта обликовања.

У митској фази развоја, дух као субјект се манифестује у миту, односно у уметности и језику, како је већ назначено. Духовни феномени који се заснивају на законима слободе — етика, право, политика — се у овој фази или уопште не појављују или се појављују сасвим маргинално. Но, и када се појаве, њихова конкретна одређеност је у онтолошком смислу резултат случајности.

Антигона се врло често наводи као митска парадигма неотуђивих природних права. Са становишта фактичке одређености, у поступку Антигоне заиста можемо препознати прототип природног права. Међутим, онтолошки посматрано, природно право Антигоне је резултат случајности јер дух још није доспео до појма закона слободе на којима се тек могу заснивати неотуђива права у модалитету нужности.²³ Модалитет нужности неотуђивих права је могућ само са појавом нововековног филозофског рационализма јер су тек овде закони слободе спознати као закони. Дакле, тек рационализам пружа манифестацију духа у одредби закона слободе, чиме је омогућено заснивање аутентичног права а самим тим и провера аутентичности сваког позитивног права са једног онтолошког упришта.

Тумачење природних права Антигоне (као и тумачење мита уопште) због тога није филозофски релевантно, с обзиром да се ради о тумачењу онога што је онтолошки случајно, несуштинско. Без обзира на меру у којој је то право сагласно са касније спознатим законима слободе, та сагласност и даље остаје случајна. Стога природно право Антигоне, као и све остале правне компоненте које се могу препознати у миту, имају само историјски значај за формирање неотуђивих (природних) права. У миту онтолошки значај за заснивање тих права (али и аутентичног права уопште) има формирање субјекта, који ће, прерастањем у аутентични правни субјект, постати онтолошки темељ целокупног аутентичног права, дакле права заснованог на законима слободе.

Стога је у миту за филозофију права релевантно управо оно што непосредно уопште нема правну форму и — без обзира колико нам се то на први поглед могло чинити парадоксалним — за филозофију права је у миту ирелевантно управо оно што у једном фактичком смислу највише „личи на право”.

Историјски процес утемељења аутентичног права је веома дуг и постепен. Овај процес почиње већ тамо где самог права још нема ни у обрисима јер је подлога права много дубља али и много шири од подручја његове непосредне манифестације.

²³ Антигону можемо упоредити са лаиком коме се обистинила прогноза времена, што ту прогнозу, међутим, не чини мање случајном.

Право је духовни феномен, што уједно значи да све оно што је релевантно за дух као такав, истовремено је од пресудног значаја за право као једну од одредби духа. Човек као субјект је, како је већ наведено, једна од конститутивних одредби духа уопште (његова субјективна одредба), те тиме и једна од конститутивних категорија права као духа.

Филозофа не интересује свако право (свако право интересује тиранина), него само аутентично, дакле оно које се заснива на законима слободе. Управо због тога мит филозофу није интересантан по томе да ли се у њему појавио неки факат који мање или више „личи на право”. Мит је филозофу права интересантан по томе што се овде појављује прва нејасна најава свести о законитостима (што ће се касније развити у законе слободе) и што овде долази до конституисања човека као субјекта, додуше још као (само) емпиријског, али већ као оног који ће се даљим развојем, упоједињавањем духа одредити као субјективни правни дух, односно аутентични субјект аутентичног права.²⁴

У миту се субјект заснива, у религији открива (објављује) као дух а у филозофији одређује као дух.

²⁴ О одређењу субјекта у филозофији види мој чланак: Ј. Кубињец: *Айстйрактини ірабанин и йолитйички субјектйивийетей*, *Зборник Майице срийске за друштйвене науке*, бр. 89, 1990, стр. 79—88.

Др Радивој Сћејанов
професор Филозофског факултета у Новом Саду

МИНИМАЛИЗМИ О МИТУ И ПРАВУ*

1.

Уз све видљиве или прикривене, структурне или генеалогске разлике или сличности *миш* и *право* изражавају неке важне димензије функционисања система, историје друштва и живота људи. Свака за себе и у међусобној вези, *миш* и *право* показују да човек није чекао на појаву модерне науке како би научним методама стицао знања о свету и о себи у њему, „него је од почетака своје историје стицао искуства о својој природној и друштвеној средини, сређивао их на начин на који је умео, и преносио их на нове нараштаје, опет на начин који је био погодан за одржање и даље усавршавање тих знања” (Б. Шушњић: *Знајти и веровати*). Према томе, на изазове своје природне и друштвене средине човек, каже Б. Шушњић, не одговара само теоријама и методама науке, него и на друге начине: *мишом*, *мајијом*, *религијом*, *филозофијом*, показујући да су и ти начини рационални, јер успешно решавају проблеме што искрсавају из његових односа према природној и друштвеној средини и себи самом. Ова околност оправдава, а истовремено и налаже, да се *миш* и *право*, не само научно већ и метанаучно пропитују, стално водећи рачуна о друштвено-историјским околностима, процесима, променама и њиховој сложености.

2.

И мит и право повезују људе; али свако на свој начин и својом социо-психолошком особеношћу.

* Рад примљен: 17. IV 1995.

Потичући из именованих, или како се уобичајено каже, из „формалних и материјалних” извора, право повезује људе, привремено или трајније, као толерантна мера рационализације и реализације њихових интереса и захтева (различите природе и интензитета).

Као безимена творевина која доспева из дубине векова, мит повезује људе у трајну заједницу „чак и онда када су распршени по целом свету. Заједница која је утемељена на миту, по природи ствари поротиви се промени, јер би коренита промена значила одбацивање мита. Заједница без мита није заједница: објаснити порекло једног мита значи разумети порекло једног народа. Зато сваки народ чува успомену на свој почетак: мит је његова прва повест и прва истина које се он сећа. Народ без мита је као појединац без сећања” (Б. Шушњић: *Дијалој и толеранција*).

3.

Мит и право су два различита пута трагања за истином и правдом. Два различита, али не мора бити и два непријатељска пута.

Искази права теже објективности, проверљивости, (ис)правности; они подлежу одређеним формално-логичким процедурама.

Митски искази, сасвим супротно, препуни су емоција, не робују научним проверама и рационалности; ваљајући се кроз историју (и време), парадоксално, и кад се противе сваком искуству и разуму, митске поруке добијају на убедљивости и безпредрасудности.

Ту се ваља чувати крајности и претераног поједностављивања у дефинитивном рангирању правних у односу на митске исказе, истине и вредности.

Ако, наиме, митске поруке (и митски сижеи) нису „у свему” разумне („у смислу мерила научног разума”), то не значи да су оне „против разума”; или, ако правни искази претендују да буду разумни, не значи да су тиме увек и „сами по себи” и вредни. Заправо, ако се мит не може увек разумски образлагати и доказивати (а „право” може), то још увек није (довољан) разлог да се мит игнорише или супституише једино оним што је подложно провери и аргументацији; „јер у животу има толико вредних искустава, која нису разумна, али чине со нашега живота и састојак без кога би живот био празна љуска... Све што је разумно не мора по себи бити вредно, а све што је вредно не мора бити разумно” (Б. Шушњић: *Знати и веровати*).

4.

Мит и право служе се, говоре језиком којим се међусобно значајно разликују. Као изразито технички језик, језик права је „чак ексклузивнији и тајнији од религијског и политичког. Он се редовито дубље одваја од опћег језика и од опће народне свијести неголи

религијски и политички језик” (Н. Висковић: *Језик права*). Ваља се подсетити да је језик права економичан и пословично сажет: сажета реченица, скраћивање и избегавање других речи и синтагми, трајност или временска стабилност важења поруке... Када је саопштен у добром правно-језичком маниру, језик права је у позитивном смислу редувантан, што значи да правна порука садржи само оне елементе који адресату олакшавају њен пријем и исправно разумевање. Језик права је и формализован; наиме, „формализованост језика права није случајна већ битна особина тог језика... Језик права је формализован јер је *језик власи* и *извањске љисиле* којима се намећу увјети опстанка /конфликтних друштвених група/” (Н. Висковић). У крајњој линији језик права садржи иста она обележја као и језик науке. Научни језик, зато што говори у „рационално искључивим појмовима” је „једнозначан, прецизан, строг, квантитативан, операционално одређен и захтева да се реч односи искључиво на један предмет, однос или особину; то је у првом реду један затворен језик” (Б. Шушњић: *Знаји и вероваји*).

Језик мита је *отворен језик*; он је препун метафора, алегоријски је, сликовит, вишезначан; зато што језик мита по својој природи није херметичан, ни значења митских симбола нису дефинитивно одго-нетнута.

За изражавање својих најдубљих увида право и мит створили су свој властити и особени језик. *Mutatis mutandis*, не може се отуда говорити о правној функцији језика већ о функцији језика права, као што се не може, чини се, говорити о митској функцији језика него о функцији језика мита.

5.

Док је веома тешко поуздано утврдити токове, начине и околности „преливања” мита у савремено право, дотле је прилично уочљиво боравиште мита у савременој, модерној политици (и политичкој идеологији) и последице које из тога, најчешће, проистичу.

Прво, када политика постаје митологизована, она у значајној мери поприма сакрална обележја; политика постаје псеудосоцијалне природе. С једне стране, сакрализација политике представља је очишћеном свих оштрих, грешних обележја различитих статусно друштвених разлика (у моћи, „у праву”, различитом угледу који појединци уживају у заједници, богатству), а са друге стране, удаљавање политичких догађаја и појава у једну сферу узвишености, ускраћује им друштвено објашњење и социјалну контролисаност, што такву политику у целини обележава као антимодерну и преддемократску.

Друго, политичка митологија развија се на хипостазирању — код колективитета, анонимне масе — сопственог МИ. Пошто ово хипостазирање не може да се ослони на стварност (на збиљу која је

депресивна, несигурна, анемична, итд.) храни се по свим правилима митовима, нејасним пра-узорима у којима појединац губи на важности, а колективитет добија све више на значају улоге коју има. Хипостазирано МИ, постаје, митологизованом политиком, у самом старту вредније у односу на индивидуалну форму егзистенције. Другим речима, како је то још 1920. г. рекао конзервативно оријентисан политичар Вилхелм Штапел: „Земаљски створ сам по себи нема право на вредност. (...) Он као голи индивидуум... нема право на живот. Индивидуум поприма своју вредност тек из смисла везе са Целином којој припада.”

Треће, нашем XX веку тешко се може порећи да је представљао век политичких митова. И то не само у „квантитативном” смислу. У квалитативном првенствено. Јер, како каже Касирер, у овом веку се развила техника прављења политичког мита по истим методама по којима се прави и свако друго оружје. То је променило сав наш друштвени живот. Стварно поновно „наоружавање” почело је рођењем и уздизањем политичких митова.

Др Жељко Фајфрић
адвокат у Шиду

МИТ И ПРАВО*

У својој основи мит је прича о природи света и ствари, о значењу појава и њиховом искону и смислу, о почецима и смеровима кретања, којом се омогућује преношење и даље развијање осмишљеног опажања света прилагођеног специфичним људским потребама и сврхама. Њихова првобитна намена је била, не у томе да буду испразне измишљотине већ једно целовито схватање света и то на највишем могућем нивоу.

Чињеница да мит никада није био ограничен научним тражењем истине јесте управо оно што му је у потпуности давало слободу и могућност да се бави проблемима и човека и проблемима из области природе, не правећи између њих никакву разлику. Једноставно, човек је себе посматрао само као део друштва, а само друштво је у потпуности уклопљено у природу. Како је друштво у потпуности уклопљено у природу, то између природе и човека није било никакве разлике. Зато су све природне појаве оцењиване појмовима људских доживљаја. „Свети се ђред ђримитивним човеком не ђојављује ни као бeживотан ни као ђразан неђо као ђрејун животђа, а животђ има индивидуалностђ, у човеку, животђињи и биљци и у свакој ђојави с којам се суочава човек — ђрому, најђој сенци, језивом и неђознађиом ђројланку у шуми, камену о који се с болом сђођђа-као на неком ловачком ђођђхвалђу”.¹

То је од мита створило један сасвим специфичан начин на који се опажају појаве у свету, односно створило је једну аутономну културну (симболичку) форму коју није могуће једноставно свести

* Рад примљен: 17. II 1995.

¹ Франкфорт—Вилсон—Јакобсен: *Од мђђа до филозофије*, Београд, 1967, стр. 12.

на уобичајене категорије и методе рационалног и логичког мишљења и разумевања појава.² Мит се причао без икакве обавезе да се упушта у анализе или закључке који би имали карактер научних.³ Ипак, и поред свега он није имао задатак да забавља слушаоца јер је ретко када био забаван. Он је описивао догађаје који су били веома често везани за сам људски опстанак и стога га је требало схватити крајње озбиљно. Он је био стварност практичног живота,

Оријенталне деспотије (Вавилонија, Месопотамија, Египат) јесу добар пример како се мит може драматизовати и како се замишљени хијерархијски распоред снага у природи може пренети и на друштво. Много тога у држави је било организовано у складу са постојећим митовима, а томе није могло избећи ни право. Не треба мислити да је право тиме нешто губило, напротив, његова снага и поштовање (права) било је неизмерно помогнута ауторитетом митских веровања. Митови о загробном животу су веома ефикасно (у време Старе државе) штитили гробнице египатских владара од пљачкаша и то помоћу веома једноставних натписа: „*Ко се на било који начин о ово ојреши, нека га најадне крокодил у води, а змија на земљи. И неће имати појребног обреда. Судите му сам бој*“.⁴

У Египту се фараон сматрао сином бога Ра, који је као врховни бог, управљање земљом поверавао своме сину, фараону.⁵ Египат се сматрао ћерком бога Ра и тиме што је фараон добијао Египат на управу (ћерку бога Ра) то је тиме симболично остваривано спаривање фараона и земље Египта. Као што се муж мора предано бринуту о својој супрузи тако је и фараон имао дужност да се стара о добробити Египта. Управо из тога се црпи фараонов ауторитет, као и његова сопственост и одговорност за добро стање у земљи. Њему је дозвољено да, уколико не може другачије да управља, користи и силу. Како је фараон син врховног бога (Ра) то његово знање и умешност су изван моћи знања и разумевања обичног човека па се зато каже: „*Његово величанство зна шта ће бити. Ничега нема што он не би знао. Он је у свему Тош (бој мудрости), нема ствари*

² Ову особину мита посебно наглашава Е. Касирер, додајући да управо стога мит и не тежи узрочном објашњавању, већ само жели да укаже на нека физиономска обележја ствари и односа, али увек сугеришући одговарајуће обрасце ставова и понашања. „Мит не можемо свести на становите фиксирани статичне елементе, него морамо тежити да га схватимо у његовом унутрашњем животу, у његовој покретности и гипкости, у његовом динамичком принципу“. Е. Касирер: *Оглед о човеку, Увод у филозофију људске културе*, Загреб, 1978, стр. 105 и даље.

³ „Свакако, митологија нема своју реалност изван свести.“ Е. Касирер: *Филозофија симболичких облика*, Нови Сад, 1985, стр. 19.

⁴ Но, то је трајало само до владавине Рамзеса II од када је почела масовна пљачка гробница. Тек тада је реаговала и држава покушавајући да репресијом томе стане на пут. О томе код Pierre Monet: *Египат у доба Рамзеса*, Загреб, 1978, стр. 246 и даље.

⁵ Ево како се Рамзес III обраћа боговима: „Ја сам ваш син којег сте рукама створили. Поставили сте ме да будем краљ Живот, Здравље, Снага на цијелој земљи. За мене сте учинили савршеност на овоме свијету“.

коју он не би разумео". Са ауторитетом је била повезана и Правда (као особина) која је заједно са фараоном седала на престо. Као знак тога краљ је сваки дан морао да симболично опслужује правду тиме што ће приносити мали хијероглиф богиње Маат (богиња истине).⁷

У Месопотамији се сматрало да је добра само она држава која је саграђена на покорности, односно на ономе што бисмо ми назвали неоспорним прихватањем ауторитета. Почев од породице преко државе и друштва, ауторитети су били свуд. Увек постоји неко ко може да тражи апсолутну послушност. Оно што је интересно јесте то да такви ауторитети никада не греше, а што потврђује и пословица да „Краљева реч је права реч, његова изјава, као ни божја, не може се иреиначиии". Човек је створен само зато да буде роб богова. Владар је сматрао да његова ауторитарна моћ потиче од бога Енлила. Зато он (владар) своју моћ и право да кажњава црпи из тога што бог Енлил у себи садржи „моћ насиља, принуде. Ко се ироиииви, уићеијава се и баиина док се не йокори".⁸ То је основни разлог зашто се владар увек трудио да се идентификује са овим богом, па је тако поступио и Хамураби тиме што се у уводном делу свога законика позивао на митски ауторитет бога Енлила.⁹ Владао је мит да је власт увек у праву. Хамурабијев законик је исто тако користио мит да је река бог и да као таква „она судјелује у дијељењу иравде, ие има својство да разликује невинои од кривца. Помоћу ње ерци се оно иио се назива у средњем вијеку судом божјим; ойиу-жсеној се баца у ријеку; ако исилива, смайира ја се невиним, ако йоийоне, йроилацава се кривим".¹⁰

Појава Јевреја донела је нешто сасвим ново. Њихов бог, Јахве, створио је постојећи друштвени поредак. Међутим, иако од бога, тај поредак нема ореол светости, нема скоро никакву вредност у односу на Бога. Осим тога, ниједна природна појава или деловање човека не представљају ништа када се упореде са Богом који је апсолут. Како се у Псалму XIX наводи: „Небеса казују славу Божију, и дјела руку његовијех иласи свод небески. Дан дану доказује, и ноћ ноћи јавља. Нема језика, нији има йовора, йдје се не би чуо илас њихов".¹¹ У односу на божју вољу човек је сасвим безвредан, а изабрани народ нема скоро никаквих привилегија него чак трпи жестоке казне. Ипак, ни јеврејска историја није лишена мита, а за нас је свакако најинтересантнији мит о десет божјих заповести. Правне одредбе су разбацане по библијским књигама,¹² а биле су подржане митом о

⁶ Франкфорт—Вилсон—Јакобсен: *Од мита до филозофије*, Београд, стр. 93/94.

⁷ Овај ритуал је детаљно описан код Р. Монет: *Египаи у доба Рамзеса*, Загреб 1979, стр. 266 и даље.

⁸ Jacobsen: *Primitive Democracy in Ancient Mesopotamia*, у JNES, II, стр. 143.

⁹ Види у Ч. Марковић: *Законик Хамурабијев*, Београд, 1925, где у уводном делу Хамураби сина бога Енлила, који се звао Сина, назива својим оцем.

¹⁰ Georges Contenau: *Вавилон и Асирија*, Загреб, 1978, стр. 223.

¹¹ *Сйари завети*, Псалми Давидови, XIX, 1, 2, 3.

¹² Има их у Другој књизи Мојсијевој („Излазак") где је чувено начело: Око за око, зуб за зуб, руку за руку, ногу за ногу (21. глава, 14), Трећој књизи Мојсијевој („Левитска"), Петтој књизи Мојсијевој („Закони поновљени"), итд.

томе да су створене директно вољом божјом. „*Нећо моје законе вршиће и моје уредбе држиће живећи по њима. Ја сам Господ Бој вац. Држиће уредбе моје и законе моје; ко их врши, жив ће бити кроз њих. Ја сам Господ*“.¹³ Њихово кршење, значило је директно супротстављање Божјој вољи.

Античка Грчка је имала доста заједничких веровања са истоком, што се нарочито види кроз Хомера и Хесиода (*Теогонија*). Но, већ Хесиод даје клицу побуне против митских схватања. Док је у источним деспотијама било могуће бавити се боговима само члановима постојеће хијерархије, дотле је Хесиод био пастир. Талес је био инжењер (помало и државник), Анаксимандар цртач мапа. Они нису били свештеници и проучавали су свет богова својом сопственом жељом. Стварање света нису проучавали у оквирима мита, већ своја размишљања о постању уводе у интелектуалну сферу. Стварају се теорије које могу да доживе критичку оцену. Док је првобитни мит захтевао да га верници као таквог прихвате, ове теорије су подложне критици. За Талеса основа свега је била вода (тзв. прво начело),¹⁴ за Анаксимена је то био ваздух, за Анаксимандра је то *απειρον* (као нешто бесконачно и неизмерно),¹⁵ док је Хераклит тврдио да је то ватра.¹⁶ Тиме се почео развијати појам *логоса* (ум), односно почело се размишљати о општем поретку ствари, његовим законитостима, узроцима и последицама, итд. Хераклит сасвим отворено каже: „*Мудрост је једина ствар. Ваља знати мисао која свим стварима управља помоћу свих ствари*“.¹⁷ Ипак, први који је сасвим отворено критиковао мит и осудио га био је Ксенофан, оснивач Елејске школе.¹⁸ Тим путем је наставио и Аристотел који тврди „*како је ум најбожјанскији од њојавнина*“.¹⁹ Платон није наклоњен митолошком објашњењу света, али у начелу нема ништа против њих те стога сматра „*да најпре морамо надзирати митотворце, и да треба одвојити оно што су добро срочили, а што нису — одбацивши*“.²⁰

¹³ *Трећа књига Мојсијева*, Глава 18, 4, 5.

¹⁴ „Међутим, сви не држе исто што се тиче множине и врсте тога почела, него Талес (зачетник такве филозофије) каже како је то вода (због чега је и изјављивао да земља плута на води)...“ Аристотел: *Метафизика*, Загреб, 1988, стр. 10/11.

¹⁵ Његово објашњење настанка има веома мало везе са религијом, а још мање с митом и блиско је неким савременим гледањима: „Потом се око ваздуха који опкољава Земљу образовала једна ватрена сфера..., а када се та сфера распрсла..., тада су постали Сунце, Месец и звезде“, наведено по: Хегел: *Историја филозофије I*, Београд, 1970, стр. 156.

¹⁶ „Свет овај, исти за све, није створио ниједан бог и ниједан човек, него је увек био и јесте и биће ватра вечно жива, која се с мером пали и мером гаси“, узето из Б. Бошњак: *Грчка филозофија*, Загреб, стр. 171.

¹⁷ Види у Франкфорт—Вилсон—Јакобсен: *Од мита до филозофије*, Београд, 1967, стр. 277.

¹⁸ „Све су Хомер и Хесиод боговима подметнули што је код људи брука и срамота; крађу, прелјубу и обострану превару“, узето из: Срејовић—Кузмановић: *Речник грчке и римске митологије*, Београд, 1979, стр. IX.

¹⁹ Аристотел: *Метафизика*, Загреб 1988, стр. 313.

²⁰ Платон: *Држава*, Београд 1976, стр. 57.

Но, све ово не треба схватити апсолутно. Иако су у многим стварима били рационални, гледајући у целини, Грци су ипак били наклоњени митовима и осећајем за свето. Филозофи који су то одбијали били су ретки, а зна се да су такви умови као што су Перикле и Тукидид и те како учествовали у традиционалним верским обредима. С друге стране, Грцима није било страно да својим филозофима суде за безбожништво па су стога Анаксагора из Клазомене (Периклов учитељ), Протагора из Абдере, Дијагора с острва Меле, драмски писци Есхил, Еурипид били суђени. Најпознатије суђење је оно из 399. године п. н. е. када се судило Сократу због оптужбе да „*квари омладину, и што не верује у бојове у које верује држава нећу у друја нова бића демонска*”²¹ и које је завршило тако да је Сократ морао испити отров.

Оптерећеност митом се види кроз објашњење настанка Спартанског устава (884. г. п. н. е.), односно права које је владало у овој грчкој државици. Кроз овај Устав је детаљно нормирано скоро целокупно понашање у Спарти, а оно што је посебно битно јесте то да Ликургу није записивао законе. Као објашњење за то наведено је то да је сматрао „*ако су главна и најважнија начела за добробит и срећу државе чврсто усађена у навике и одиој грађана, да она остојају, постојана и стална јер имају јаче јамство нећу што је присила у вољном одредењу што ја младима учейљује одиој који обавља функцију законодавца код свакога од њих*”.²² Да би се учврстио Устав установљен је и мит о његовој непроменљивости. Спартанци су обећали да неће мењати Устав док се он не врати из пророчишта у Делфима, а када је Ликургу „*бој одговорио да су његови закони добри и да ће град грађанима највећа слава све док буде живио по Ликурговом уставу...*”, он одлучи „*да никад не ослободи грађане њихове заклетве, нећу да добровољно оконча животи...*”.²³ Тако је створен мит о непроменљивости Спартанског устава.

Систематизовани облик рационализованог мита је идеологија. Управо је идеологија, гледајући чисто историјски, требала да наследи митове у друштвима која су добијала карактер политичког. Ипак, идеологија је сложенија појава јер осим митских елемената она у себи садржи и друге (историјске, теоријске) исказе и ставове. Осим тога, митови су затворени и неприкосновени највише захваљујући томе што свој ауторитет црпе из традиције из прошлог и ванвременског доба порекла и постања. Насупрот томе идеологија је увек пристрасна али истовремено у својој бити и рационална интерпретација заједничких интереса. Своју рационалност идеологија дугује углавном томе што она не покушава да, попут митова, оправда и прописује оно што је већ утемељено. Тачније речено, идеологија је увек отворена за оспоравање, док то мит није. Међутим, кроз идеоло-

²¹ Платон: *Одбрана Сократова*, Београд 1976, стр. 51.

²² Плутарх: *Упоредни животописи*, Загреб 1988, стр. 93.

²³ Исто, стр. 105.

гију и правне прописе мит може да постане не само средство политике, већ још и више — технологија политичког владања.

У фашистичкој Италији створен је мит државе где је она (држава) постала врховно биће. Као таква држава представља јединство и синтезу свих вредности и влада над животом целокупног народа. Управо ту Мусолинијеву формулу „*све унутар државе, ништа изван државе, ништа изван државе*”²⁴ ствара од државе мит, док закони (поготову они кривични) имају једини задатак да штите такву државу.²⁵

Немачки нацисти су ишли у другом правцу правећи мит од нације и њиховог вође. Вулгаризујући идеје А. Гобиноа²⁶ они су желели да „*ушлицај има само онај ко је чистије немачке крви*” (Розенберг). У оквиру тога донети су злогласни *Нирнбершки закони* међу којима свакако предњачи *Закон о заштити немачки крви и немачке чистије* који забрањује припадницима германске расе сексуалне контакте са припадницима других раса. Посебна улога *фирера* (вође) се јасно видела кроз изјаву Геринга да су „*закон и воља фирера једно*”,²⁷ а то касније потврђује и немачки познати правник (али и ратни злочинац) Ханс Франк наводом да се у фиреру сједињује сва политичка сила немачког народа и да „*из њега произилази и све право*”²⁸ те да је то „*први њи у историји народа да љубав према фиреру постоје њој у праву*”.²⁹

У СССР-у створен је мит Комунистичке партије која је имала апсолутни монопол на власт и стога у потпуности изједначена са државом. „*Ми смо на Конгресу комуниста донели одлуку да нација пролетерска држава дојучи државни капитализам, а држава то смо ми*”.³⁰ Године 1919. донет је Кривични законик РСФСР и у њему од укупно 148 чланова чак 105 јесте посвећено заштити државе. Критеријум за одређивање казни одредио је Врховни јавни тужилац Н. В. Криленко тако што је наредио да се при изрицању казни не узимају у обзир олакшавајуће околности већ једино „*класна сврсисходност*”³¹. Сви политички процеси из 1929—31. и 1936—38. названи су „*узором социјалистичке законитости*”, а улога адвоката је свеле-

²⁴ *Opera Omnia*, Том XII, стр. 86, објављено у Фиренци 1951.

²⁵ Кривични законик је донет 1930. године (духовни отац познати фашист Алфредо Роко), а одмах након њега група фашистичких закона попут *Leggi di riforma costituzionale*, *Leggi di riforma sociale*, итд. О томе писао Н. Folweiler: *Der Staats und Wirtschaftsbau im faschistischen Italien*, Würzburg 1939.

²⁶ А. Гобино, француски гроф и дипломата, је истакао да постоји расна неједнакост међу људима и да бела раса има примат. Међу белом расом највреднији су Германи, међутим он не мисли ту на Немце већ искључиво на Англосаксонце и Скандинавце. Видети у А. Gobino: *Versuch über die Ungleichheit der Menschrasen*, Stuttgart 1939.

²⁷ Ф. Нојман: *Демократска и ауторитарна држава*, Загреб 1974, стр. 60.

²⁸ J. P. Stern: *Hölder, the führer and the people*, Glasgow 1975, стр. 122.

²⁹ Исто, стр. 123.

³⁰ Лењин: *Дела*, Том 35, стр. 183.

³¹ Н. В. Криленко: *За њиј лети (1918—1922)*, Москва 1923, стр. 79.

на на минимум.³² „Ако је икада и био сйоменути адвокат који брани оийиуженој, онда се сйомињао само као кукаван и йоражен йроийив-ник. Тада још нисмо били свесни колико је кайасйрофално низак сйайиус адвоката, били смо само свесни колико су они били нейоу-ларни у широј јавности”.³³

Gaetano Mosca је наводио да свако друштво почива на комплексу религијских (митских) и филозофских назора и принципа који су особени за њега и помоћу којих се оправдава и објашњава постојећи тип политичке организације. Он је постојање ових принципа протумачио потребом политичких класа да оправдају своју моћ, односно власт. Управо религијски (митски) и филозофски назори су ти који њихову моћ треба да прикажу као „лоичну и нужну консеквенцу доктрина и назора који су свима йознати и йрихваћени”.³⁴

Сваки политички систем у својој бити садржи одређене политичке вредности којима врши унификацију политичке заједнице. С друге стране ствара се привид да је политичка власт у функцији очувања тих основних политичких вредности. То и јесте разлог што различити политички системи од неких политичких вредности стварају табу теме о којима није дозвољено расправљати јер „свако друштво има сойстйвене йолийичко-културне йоийеме и йшабуе, сойстйвене циљеве и йрейиосйавке које оно йрейиира као свейе и нейовредиве. Ове вредности су изван доейта дискусије и ойиуда се захйеви и жеље које ове вредности доводе у сумњу йеишко йреображавају у йолийичке алийернативе”.³⁵ Такве вредности постају основне водиле у оцењивању релевантности политичких одлука. Задатак идеологије јесте у томе да се тако постављене политичке вредности уздигну у традицију и у обичаје датог друштва те да се што је дуже могуће не доводе у питање. Баш захваљујући томе постиже се висок степен привржености таквим вредностима и оне нису подложне брзим променама.

На тај начин ствара се могућност да се оствари један специфичан начин посматрања политичких појава (и свих других) из кога се види само један део стварности који се вреднује са владајућом идеологијом. Захваљујући томе могуће је у једном друштву одржати за дуже време исто стање јер код људи се ствара уверење да су они ти који креирају историју и одређују своју судбину. Такву идеологију Е. Касирер назива „модерним йолийичким мийовима” (идеологије) који успевају да у попуности овладају мислима људи изнутра, а

³² Зато што се сматрало да судија и тужилац подједнако желе установити истину, адвокати као бранитељи стога нису ни потребни јер њихова улога се своди на то да заведу суд на погрешан пут. Види о томе са много детаља код А. А. Пјонтовски/В. Д. Менсагин: *Курс советској уоловној йрава*, свеска 1, Москва 1955.

³³ Dina Kamniskaya: *Final Judgement: My life as a Soviet Defence Lawyer*, London 1983, стр. 123.

³⁴ G. Mosca: *Ruling Class*, New York 1939, стр. 244 и 71.

³⁵ D. Easton: *A System Analysis of political life*, New York 1965, стр. 107.

све у жељи да буду у стању да их усмеравају и да могу да им регулишу целокупну делатност.³⁶

Све то ствара могућности за митизацију политичких ауторитета или идеологија, а право служи као њихов заштитник. Законом о употреби имена и лика Јосипа Броза Тита створено је кривично дело које има све особине *criminalis laesae majestatis*³⁷ и којим се покушао створити један мит. Додуше овај мит назван је од стране С. К. Павловића „*мрвљиви мит*”, што доказује са катастрофалним рушевинама и трагичним крајем државе којом је Јосип Броз владао кроз три и по деценије.³⁸ Нажалост, то није једини пример мита будући да их је било више међу којима су свакако предњачили мит о револуцији, мит о историјској улози радничке класе, мит о непогрешивости Комунистичке партије. Све су то митови који су свој извор имали у апсолутној апологији, нерационалним мотивима и институцијама.³⁹ Већина тих митова имала је своју заштиту углавном (не и једино) кроз Главу XV КЗ СФРЈ названу „Кривична дела против основа социјалистичког самоуправног друштвеног уређења и безбедности СФРЈ”, односно кроз тзв. „политички деликт”. Право је, нажалост, послужило као средство заштите митологизације једног идеолошког политичког система. Није у питању само кривично право, чак ми се чини да су остале гране права (облигационо, породично, а нарочито привредно) у још већој мери боловале од разних митова којих се ни данас нису успеле да ослободе. Све је то резултирало „*крућим правним системом који је подржаван идеолошким дојмама, а који је утицао иницијативу, лишио људе мотивира за рад, онемоћуио да се расположиви материјални и људски потенцијали користе...*”⁴⁰ Н. Бербајев то објашњава тиме да „социјализам хоће да влада свим човеком, не само телом, већ и духом његовом. Он претендује на најинтимнију и најскровитију дубину човечје душе”.⁴¹

Данас нема, нити је икада било, неке државе која у себи не садржи одређени мит који увек представља у својој привидној једноставности једну згуснуту драму. На неки начин митови говоре о људској судбини у оном њеном најсуштинскијем виду. Ако се један

³⁶ „Политички митови поступали су као змија која паралише своју жртву пре него што ће је напасти. Људи су постали њихове жртве без икаквог озбиљнијег отпора”. Е. Касирер: *Мит о држави*, Београд 1972, стр. 279.

³⁷ Члан 24. овог закона гласи: „Ко употреби име или предмет са ликом Јосипа Броза Тита на начин којим се нарушава његов углед и достојанство казниће се... итд.”, Сл. лист СФРЈ 51/84.

³⁸ Види у S. K. Pavlović: *Yugoslav Great Dictator Tito*, C. Hurst and Company, London 1993.

³⁹ По С. Schmitt-у, свака политичка делатност тежи неприкосновеном, а он се може легитимисати само теолошки, односно са стајалишта свемогућег трансценденталног ауторитета као теоретског израза збиљске верске односно политичке нетолеранције. Види у С. Schmitt: *Politische Theologie*, Berlin 1979, стр. 105 и даље.

⁴⁰ Види у В. Становић: *Личности и политичка власти*, из Зборника *Личности и политичка власти*, Београд 1989, стр. 11–28.

⁴¹ Н. Бербајев: *Ново средњовековље*, Београд 1990, стр. 103.

мит превлада појави се увек други и то тако до у недоглед. Серен Киркегор је то постављао као однос између ума који сазнаје и тзв. вечних истина. Тај однос је увек парадокс јер је истина достижна само субјективно. Баш тада се појављује и мит као индивидуална потреба да се ослони на нешто што даје привид превазилажења индивидуалне коначности, односно тражи се неки виши смисао или ауторитет. То не мора бити само религијски мит, већ може идеално послужити и неки земаљски мит (веровање у непогрешивост партије, Стаљина, итд.). Према томе, тешко је за очекивати да ће се људско друштво икада отрести веровања у митове. Оно што је за нас правнике најинтересантније јесте то да се трудимо и да верујемо да ће учешће правних прописа у стварању и заштити митова бити минимално. Не треба гајити илузију да ћемо се митова икада отрести, коначно, они могу да одиграју и те како позитивну улогу. Треба ићи ка томе да сва снага митског уобличавања буде управо онаква како је Платон описује: „Неће судбина вас коцком бирајући, неће ћеће ви изабрати судбину. Први на кога коцка падне, нека први бира животи с којим ће њој нужности заједно бити. Врлина је без господара, ко је цени имаће је више, ко је не цени имаће је мање, свако према своме. Кривица је у бирачу, бој није крив”.⁴²

⁴² Платон: *Држава*, Београд 1976, стр. 321.

Слободан Бељански
адвокат у Новом Саду

МИТСКИ САДРЖАЈ СУДСКЕ ПРОЦЕДУРЕ*

Судска процедура и данас представља, ако не једину, оно свакако једну од ретких правно уређених цивилних функција са изразито митским садржајем. Њена непорецивост, везаност за просте силогизме, тенденција да досегне потребну општост и измири интересе истине и ефикасности, права и методе, њена ритуалност и, најзад, њено заснивање друге стварности, са засебним логичким и етичким мерилима, одражавају култ сократовског *номоса*, подвојеног између бића и важења. Митски садржај у судској процедури јавља се у четири основна облика.

1. Мит је у самој структури судске процедуре. Она је, наиме, пут до *иприче* о ономе што се истражује, сублимиран реконструисаног збивања, мозаик пабирака прошлости. Она је оквир мита као повести.

2. Истовремено, сама процедура је митологизована. Она је свет модела, идеје стављене у призор, у сценски простор и време. Она је производ кристализације искуства и визије, сабирање у другу стварност, установљење општих места, прототипова, дочараних категорија, а остављање по страни онога неуклопљеног, сировог и разбацаног. Судска процедура има значај и озбиљност државног посла, али и стварног прелома у појединачним људским судбинама. Она решава проблем егзистенције државе, која се њоме штити, али и појединца кога је држава саплела у своје мреже и који се процедуром и у процедури од државе штити. Таква, она носи *ипричу о себи самој*, као свету над-ја, као светој непристрасности и свевидилачкој моћи, као средини у којој заклетва обавезује, принципи су неприкосновени, а правне гаранције се не крше.

* Рад примљен: 26. XII 1994.

3. Али, идеални модел метода положен је на профани и релативни модел истине. Ова неусклађеност субјективности просудитеља и категоричности одлуке, хипотетичности материјала и аподиктичности закључка, ствара од судског поступка процедуру за одлучивање а не за расветљавање и доприноси трећем миту, миту о процедури као заплету, такмичењу, надмудривању, *аџону* и *алеи*. Судска процедура постаје издвајање (Луманов *Ausdifferenzierung*), са посебном, за себе конституисаном сфером смисла, за коју не важе аутоматски структуре и решења околине, већ аутономна правила и само филтриране и селективно обрађене информације. Правосудне судбине Ореста и Димитрија Карамазова добри су примери. Ослобађање Ореста — кривца, једнако као и осуда невиног Карамазова, указују колико на трагични раскорак између институционалне моћи и институционалне способности, толико и на утешну поруку да су истини постављене границе у методи, без којих би она постала сврхом насиља, са већим изгледима да доживи властиту логичку смрт, него што су изгледи да заврши с моралном сатисфакцијом, као неисправно решење које задовољава интересе мира и користи долична средства. Митско у судској процедури легализује чудо и социјализује неочекивано. Попут божанске ћуди, која је, како Солон поручује Крезу, нестална и деструктивна, митско у судској процедури, с приматом форме над материјом, доприноси да буде откривено оно што је лукаво скривано, али и да буде занемарено оно што се нуди као откривено.

4. Најзад, постоји и мит о *наличју судске процедуре*, у коме тобожњост повести до које је допрла, свечане форме у коју је оденута и непроверљиве савести којој је поверена, није последица муче с противречним правилима и доказима, већ је последица хтења, негативне аберације и злоупотреба, или бар наших предрасуда и фаме о злоупотребама.

Сва ова четири облика митског у судској процедури, укључујући и онај првобитни, мит о Еринијама које су срљале у одмазду уместо да правду повере Ареопагу, део су наше цивилизације, неумољиво постављене између правила права, правила игре и пуче силе.

ХРОНИКА

БЕОГРАД, 13. јуни 1995. — Министар правде у Влади Републике Србије, г. Аранђел Маркићевић, примио је г. Борђа Вебера, председника, и г. Милана Вујина, члана Председништва Савеза адвокатских комора Југославије и саслушао њихове примедбе на Предлог закона о адвокатури. Министар Маркићевић сугерисао је да Савез адвокатских комора Југославије примедбе на Предлог закона достави у писаној форми и Министарству правде Републике Србије.

* * *

НОВИ САД, 15. јуни 1995. — За новог председника Извршног одбора Општинске организације адвоката у Новом Саду, изабран је г. Миодраг Бисалов, адвокат у Новом Саду.

* * *

НОВИ САД, 22. јуни 1995. — У заједничком издању Матице српске, Српске академије наука и уметности и Адвокатске коморе Војводине из штампе је изашла књига *Природно право* Јована Стерије Поповића.

* * *

НОВИ САД, 23. јуни 1995. — Предлог Кодекса професионалне етике адвоката (према тексту Нацрта, објављеног у „Гласнику” бр. 4/95, са изменама и допунама утврђеним 26. 05. 1995, објављеним у „Гласнику” бр. 6/95), Управни одбор Адвокатске коморе Војводине проширио је и следећим изменама и допунама:

— правило 30. мења се и гласи: „Адвокат не сме да суделује или помаже у недозвољеном прибављању доказа, нити сме да се позива на доказе за које зна да су неистинити”;

— у правилу 50. бришу се речи: „без накнаде”;

— правило 63. допуњава се тачком 11, која гласи: „ако му се за преузимање заступања обрати странка коју још увек заступа други адвокат, или странка од које претходни адвокат за заступање у истом предмету потражује награду и трошкове”;

— у правилу 74 додаје се тачка 7, која гласи: „да клијенте прима у време означено на адвокатској канцеларији”;

— правило 121.8. мења се и гласи: „да не користи процесне могућности на штету супротне странке, изузев оних чије некоришћење би имало преклу-

живне последице за основно право или правно средство његовог клијента, уколико је други адвокат најавио заступање супротне странке и уколико зна да постоје оправдани разлози који су другог адвоката спречили да приступи на рочиште”.

* * *

НОВИ САД, 24. јуни 1995. — Скупштина Адвокатске коморе Војводине усвојила је нови Кодекс професионалне етике адвоката, прихватањем текста Предлога Управног одбора (Нацрт Кодекса, објављен у „Гласнику” бр. 4/95, са изменама и допунама од 26. 05. 1995. и 23. 06. 1995, објављеним у претходном и овом броју „Гласника”).

* * *

КРУШЕВАЦ, 25. јуни 1995. — Поводом видовданских сусрета адвоката, на заједничкој седници Управног одбора Адвокатске коморе Србије и управних одбора свих основних адвокатских комора у Србији, којој је присуствовала и делегација Адвокатске коморе Војводине, расправљало се о пореским проблемима, Предлогу закона о адвокатури, Тарифи о наградама и накнади трошкова за рад адвоката и о идеји о оснивању Етичког комитета.

* * *

НОВИ САД, 27. јуни 1995. — У заједничком издању Адвокатске коморе Војводине и Универзитета у Новом Саду (Центар за издавачку делатност Правног факултета у Новом Саду), из штампе је изашла књига проф. др Маријане Пајванчић *Правно нормирање*.

* * *

НОВИ САД, 30. јуни 1995. — По овлашћењу Скупштине Управни одбор Адвокатске коморе Војводине издао је саопштење у коме изражава неслагање са поступцима МУП-а Србије поводом противправног лишавања слободе и депортације грађана настањених у СР Југославији, током јуна 1995. г., на ратом захваћена подручја претходне Југославије.

ГРАЂАНСКО ПРАВО

КОНВАЛИДАЦИЈА УГОВОРА

(Члан 4. ст. 4. Закона о промету непокретности)

НЕМА КОНВАЛИДАЦИЈЕ УГОВОРА АКО НИСУ ИСПУЊЕНИ СВИ ЗАКОНСКИ УСЛОВИ

Из образложења

„Према чл. 4. ст. 4. Закона о промету непокретности суд може признати правно дејство уговора о преносу права на непокретности под следећим условима:

1. Да промет није забрањен,
2. Да је уговор закључен у писменом облику са потписима који нису оверени,
3. Да је уговор у целини или претежним делом испуњен,
4. Да је непокретност стечена у границама закона,
5. Да је плаћен порез на промет,
6. Да није повређено право прече куповине,
7. Да није повређен други друштвени интерес.

Нижестепени судови су навели потпуну садржину ове одредбе, али се нису бавили свим условима конвалидације. Због тога је остало неоцењено да ли постоје услови у погледу допуштености промета, законских граница стицања, невређања права прече куповине и невређања другог друштвеног интереса.

Конвалидација уговора је изузетак од правила, изреченог у члану 4. став 2.

Закона о промету непокретности, да уговор који није сачињен у писменом облику и не садржи потписе уговарача оверене од стране суда не производи правна дејства. Зато се одредба става 4. истог члана мора стриктно применити, јер конвалидације може бити само кад су испуњени сви предвиђени услови.

Пошто нижестепени судови нису оценили све, већ само неке услове конвалидације, Врховни суд је, у смислу члана 395. став 2. ЗПП, укинуо обе пресуде и предмет вратио на поновно суђење.

Правилна примена члана 4. став 4. Закона о промету непокретности захтева да првостепени суд, у поновном поступку, испита да ли су испуњени услови конвалидације чије постојање у првобитном поступку није оцењено. Тек потом ће првостепени суд донети одлуку о предмету тужбеног захтева.”

(Врховни суд Србије Рев. 5669/94. од 06. 12. 1994)

НАКНАДА ШТЕТЕ У ПРОЦЕНТИМА

„... Осигуравач сходно чл. 987. Закона о облигационим односима, уговором о осигурању ствари преузима обавезу да ће, ако се деси догађај који је предвиђен у уговору, исплатити накнаду. По том основу, осигуранику се накнађује стварна штета коју је он претрпео наступањем осигураног случаја. И по томе, обзиром да је тужени исплатом накнаде од 4.194.486 динара на дан 20. 03. 1992. године исплатио тужиљи према стварној вредности возила само део од 51% то је обаве-

зан да исплати тужиљи остатак у висини од 49% од вредности возила на дан исплате. На овај начин биће постигнута сврха исплате накнаде из осигуране имовине да осигураник буде доведен у онај положај у којем се налазио пре него што се догодило осигурани случај, а таквом исплатом отклоњена су штетна дејства инфлације која су постојала за повериоца у време од настанка новчане обавезе па до исплате.”

(Општински суд Нови Сад П. 5087/92, Окружни суд Нови Сад Г.ж. 2312/93)

**У СПОРУ ЗА ИЗМЕНУ ДОСУЂЕНЕ
РЕНТЕ НЕ МОЖЕ СЕ
УТВРЂИВАТИ ЛИМИТ ОБАВЕЗЕ
ЗАЈЕДНИЦЕ ОСИГУРАЊА
ОДНОСНО ДА ЛИ УТВРЂЕНИ
ИЗНОС ШТЕТЕ ПРЕЛАЗИ ИЛИ НЕ
ИЗНОС ОСИГУРАНЕ СУМЕ**

„... Тачно је да се обавезе Заједнице осигурања по основу уговора о осигурању корисника односно сопственика моторног возила од одговорности за штету причињену трећим лицима цени према уговореној осигураној суми. Међутим, исто тако међу странкама није спорно да је правноснажном пресудом Општинског суда у Новом Саду бр. П. 5248/89. од 11. 03. 1992. год. утврђено право тужиоца односно обавеза ДД за осигурање „Дунав” из Београда, да тужиоцима потпуно накнади штету, па и накнаду због губитка издржавања. Зато се у овом спору за измену досуђене ренте, не може утврђивати лимит обавезе заједнице осигурања односно да ли утврђени износ штете прелази или не износ осигурене суме.”

(Општински суд Нови Сад П. 2298/93, Окружни суд Нови Сад Г.ж. 1906/93)

**ВИСИНА НАКНАДЕ
НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ ЗБОГ
НЕОСНОВАНОГ ЛИШЕЊА
СЛОБОДЕ**

„... Утврђено је да је решењем Општинског суда у Новом Саду бр. Кри. 233/92. од 30. 12. 1992. год. против тужитеља одређен притвор због постојања основане сумње да је учинио кривично дело пореске утаје из чл. 154 ст. 2 КЗ РС, с тим

да се притвор рачуна од 30. 12. 1992. год., када је тужитељ и лишен слободе, да је решењем истог суда бр. Кв. 8/93. од 14. 01. 1993. године укинут притвор одређен решењем истражног судије 30. 12. 1992. године и тужитељ је одмах пуштен на слободу, да би пресудом првостепеног суда бр. К. 9/93. од 20. 09. 1993. год. био обустављен кривични поступак. Утврђено је да је тужитељ рођен 07. 06. 1967. год., да је у време притвора био ожењен, са двоје деце, сином рођеним 20. 01. 1989. и ћерком рођеном 22. 11. 1991. те да је због притвора трпео душевне болове.

На основу тако установљеног чињеничног стања првостепени суд је правилном применом материјалног права обавезао тужену да тужитељу накнади нематеријалну штету због неоснованог лишења слободе, али је висину досуђене накнаде од 600,00 динара ниско одмерио на шта тужитељ у жалби основано указује.

По одредбама ЗОО, на које се иначе првостепени суд правилно позива, приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете, као и висини њене накнаде, суд ће водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које су неспојиве са њеном природном и друштвеном сврхом (чл. 200. ст. 2. ЗОО).

Са изложеног жалба тужитеља је делимично уважена и првостепена пресуда је, применом чл. 373. ст. 4. ЗПП преиначена. Тужбени захтев преко износа од 2.000,00 динара није основан, јер би се досудом тужитељу износа вишег од 2.000,00 динара погодвало тежњама које нису спојиве са природом и друштвеном сврхом нематеријалне штете.”

(Општински суд Нови Сад П. 3485/93, Окружни суд Нови Сад Г.ж. 3141/93)

**УМЕШАЧ СА ПОЛОЖАЈЕМ
ЈЕДИНСТВЕНОГ СУПАРНИЧАРА**

(Члан 201. ЗПП)

Носилац права из недељивог правног односа може се као умешач са положајем јединственог супарничара, укључити у поступак подношењем ванредног

правног лека, како би спор био решен на једнак начин према свим носиоцима таквог правног односа.

„Правноснажном пресудом утврђено је право својине тужилаца на непокретностима уписаним у књ. ул. бр. 333 к. о. К. на основу одржаја. Сви земљишно-књижни власници ове непокретности морали су да учествују у доношењу те пресуде, јер се налазе у недељивом правном послу, према претензији тужилаца да по основу одржаја стекну право својине. С обзиром на то, они су се морали наћи у процесној заједници нужних јединствених супарничара. Пошто су два предлагача била ван те заједнице, они по чл. 209 ст. 2. ЗПП имају право да се као умешачи са положајем јединствених супарничара, укључе у поступак подношењем ванредног правног лека, како би тај поступак био окончан на једнак начин према свим сувласницима, што је последица недељивости правног односа у коме се односе. Нижестепени судови нису имали у виду ову одредбу па се у ревизији основано указује на битну повреду поступка из чл. 354. став 1. у вези чл. 209. ст. 2. ЗПП која је и била разлог укидања нижестепених решења у делу одбацивања ревизије, у смислу чл. 394. ст. 1. ЗПП.

У поновном поступку првостепени суд ће одлучити о понављању поступка имајући у виду све подносиоце предлога, укључујући и оне који су се у поступак укључили по правноснажности пресуде.”

(Врховни суд Србије Рев. 4638/94. од 05. 10. 1994)

ПРИМЕНА АДВОКАТСКЕ ТАРИФЕ

Адвокатска Тарифа је по својој суштини општи акт и зато се она, све док је важећа, мора примењивати од свих државних органа, па и од стране судова.

Из образложења

У овој правној ствари обрачун парничних трошкова нижестепени судови су извршили према адвокатским тарифама које су биле на снази у време извршења појединих процесних радњи од стране адвоката. Међутим, у време пресуђења била је на снази Адвокатска тарифа која прописује да се награда за адвокатске услуге обрачунава по тарифи која важи на дан доношења првостепене одлуке. Нижестепени судови су стали на становиште да нема места примени адвокатске тарифе која је била на снази у време закључења главне расправе зато што би то било супротно члану 121. став 2. Устава Републике Србије и представљало би ретроактивну примену такве тарифе.

Основано се у захтеву за заштиту законитости указује да је изложено становиште нижестепених судова погрешно.

Адвокатска тарифа је по својој суштини општи акт који доноси Скупштина Адвокатске коморе на основу Закона о адвокатури и служби правне помоћи. Стога се она, као и сваки општи акт, све док је важећа, мора примењивати од свих државних органа, па и од стране судова. То је у складу са одредбом члана 96. став 1. Устава Републике Србије. Судови и државни органи уколико оцене да су неке одредбе закона и других општих аката неуставни односно незаконити, могу да застану у поступку одлучивања и да покрену поступак за оцену уставности односно законитости таквих одредаба пред надлежним уставним судом, а не да одбију примену таквих одредаба са разлога што по њиховој оцени оне нису у складу са Уставом односно законом.

(Врховни суд Србије Пзз. 2/94. од 23. 03. 1994)

Изабрао:

Милан Добросављевић
адвокат у Новом Саду

ИЗБОРНА СКУПШТИНА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

У сали Радничког дома у Новом Саду, 24. јуна 1995. године, уз присуство 126 адвоката на почетку заседања, одржана је редовна изборна Скупштина Адвокатске коморе Војводине. Скупштином је руководио председник радног председништва, г. Миодраг Бисалов, адвокат у Новом Саду.

Скупштина није прихватила предлог (С. Хаџи Борјановић) да се из дневног реда изостави одлучивање о усвајању новог Кодекса професионалне етике, па је радила по дневном реду који је предложио Управни одбор (в. „Гласник” бр. 5/95).

Након излагања, г. Борђа Вебера, председника, и г. Јована Михајловића, благајника Управног одбора, Скупштина је усвојила годишњи извештај председника Управног одбора, извештај о финансијском пословању и завршни рачун за 1994. годину.

Предлог Кодекса професионалне етике адвоката образложио је г. Слободан Бељански.

Већином гласова Скупштина је овластила Управни одбор да на одговарајући начин заштити имовину Адвокатске коморе Војводине, у случају да ова Комора, новим Законом о адвокатури, изгуби правни субјективитет.

После дуже расправе Скупштина није прихватила амандмане за допуну Кодекса професионалне етике адвоката и амандмане за измену и допуну његових првих девет правила (С. Хаџи Борјановић и Р. Пашћановић). Прихваћен је предлог (В. Букановић) да се о Предлогу Кодекса гласа у целини. Већином гласова Скупштина је усвојила нови Кодекс професионалне етике адвоката, у тексту сагласном Предлогу који је утврдио Управни одбор (текст Нацрта, објављеног у „Гласнику” бр. 4/95, са изменама и допунама од 26. 05. 1995. и 23. 06. 1995). Своје преостале амандмане гђа С. Хаџи Борјановић приложила је уз записник у писаном облику.

По већ обављеном гласању, г. Б. Томашев, адвокат у Зрењанину, приговорио је кандидовању досадашњег председника за председника

и г. Александра Грчког за потпредседника Управног одбора, с обзиром на одредбу чл. 117 ст. 3 Статута и чињеницу да би им ово био трећи узастопни мандат у истом органу. Одговорено му је да ове кандидате Скупштина бира директно за одређени положај и да за исте положаје ниједан од њих није кандидован по трећи пут узастопно.

Доношење закључака о предлозима да Скупштина изрази неслагање са поступцима МУП Србије поводом противправног лишавања слободе и депортовања грађана на ратом захваћена подручја претходне Југославије (С. Бељански) и поводом појаве да се у касним ноћним сатима омладина без разлога приводи у СУП и подвргава процедури потребној за формирање досијеа (В. Узелац), Скупштина је препустила Управном одбору.

У расправи на Скупштини учествовали су: гг. Борбе Вебер, Слободан Бељански, Јован Михајловић, Светозар Добросављевић, Имре Варади, Стеван Рончевић, Томислав Милић, Милан Миковић, Родољуб Пашћановић, Илија Видаковић, Лазар Радојчић, Радивој Давидовац, Слободан Кнежевић, Јован Секел, Васа Букановић, Горан Илић, Бранислав Томашев и гђе Соња Хаци Борјановић и Вера Узелац.

РЕЗУЛТАТИ ИЗБОРА

За председника Управног одбора изабран је г. БОРБЕ ВЕБЕР, адвокат у Новом Саду, са 88 гласова (противкандидат г. Јован Секел, адвокат у Зрењанину — 37 гласова).

За потпредседнике Управног одбора изабрани су г. МАЈСТОРОВИЋ Б. ЖИВАН, адвокат у Руми, са 56 гласова (противкандидат г. Мисиркић Борбе, адвокат у Руми — 53 гласа), г. ВАРАДИ ИМРЕ, адвокат у Зрењанину, са 73 гласа (противкандидат г. Лападат Ливиус, адвокат у Зрењанину — 31 глас) и г. АЛЕКСАНДАР ГРЧКИ, адвокат у Молу, са 81 гласом (противкандидат г. Вујков Фрањо, адвокат у Суботици — 28 гласова).

За чланове Управног одбора изабрани су: г. ЈОВАН МИХАЈЛОВИЋ, адвокат у Зрењанину, са 46 гласова (противкандидати г. Славко Коларски, адвокат у Кикинди — 45 гласова и г. Коста Николић, адвокат у Зрењанину — 12 гласова), г. др КОРХЕЦ ТАМАШ, адвокат у Суботици, са 73 гласа (противкандидат г. Михалек Ендре, адвокат у Ади — 19 гласова), г. БОРИВОЈ БУРЧИН, адвокат у Панчеву, са 77 гласова (противкандидат г. Драгослав Јарковачки, адвокат у Панчеву — 13 гласова), г. СВЕТОЗАР ДОБРОСАВЉЕВИЋ, адвокат у Новом Саду, са 75 гласова (противкандидат гђа Хаци Борјановић Соња, адвокат у Новом Саду — 28 гласова), г. ПРЕДРАГ ВЕСЕЛИНОВИЋ, адвокат у Новом Саду, са 58 гласова (противкандидат г. Горан Радић, адвокат у Новом Саду — 50 гласова) и без противкандидата г. ВЛАДИМИР МИЛИЋ, адвокат у

Сремској Митровици (101), г. БУРО БОШЊАК, адвокат у Сомбору (101), г. ЗАРИЈА КОРНЕЛ, адвокат у Панчеву (99), г. МИЛИВОЈ КАЋАНСКИ, адвокат у Новом Саду (103), и гђа ВИДОСАВА МИЛИВОЈЕВ ЧУПИЋ, адвокат у Новом Саду (102).

За дисциплинског тужиоца изабран је г. СИМА КНЕЖЕВИЋ, адвокат у Новом Саду, са 69 гласова (противкандидат г. Бранислав Вулић, адвокат у Новом Саду — 54 гласа), а за заменике дисциплинског тужиоца изабрани су г. ДРАГАН ВУЈОВИЋ, адвокат у Старој Пазови (117), г. ИВАН СЕДЛАК, адвокат у Суботици (116) и г. ДУШАН СТАНИЋ, адвокат у Зрењанину (116).

За председника Основног дисциплинског суда изабран је г. БОРБЕ ПЛАЧКОВ, адвокат у Новом Саду, са 100 гласова (противкандидат г. Мирослав Пушин, адвокат у Петроварадину — 20 гласова), а за заменика председника г. СЛАВКО ПОПИВОДА, адвокат у Новом Саду (118).

За чланове Основног дисциплинског суда изабрани су: г. МОМЧИЛО МИТРЕСКИ, адвокат у Новом Саду, гђица ДАНИЦА ПАВЛИЋ, адвокат у Новом Саду, г. ДРАГОЈЕ ГРУЈИЧИЋ, адвокат у Сремској Митровици, г. ЈАН ВРШКА, адвокат у Старој Пазови, гђа АНГЕЛИНА БРДАРИЋ, адвокат у Кикинди, г. МИЉАН ПЕРНАТ, адвокат у Зрењанину, гђа БИЉАНА МАРАСОВИЋ СЕКУЛИЋ, адвокат у Суботици, г. ЕСАД ШЕМОВИЋ, адвокат у Ади, г. МИЛАН МАШИРЕВИЋ, адвокат у Сомбору, г. БРАНКО ЧИЧОВАЧКИ, адвокат у Сомбору, г. ЈОВАН ЂИРИЋ, адвокат у Панчеву, и гђа РАДМИЛА МРДОВИЋ, адвокат у Панчеву.

За председника Вишег дисциплинског суда изабран је г. СЛАВКО МАКАЈИ, адвокат у Кули, са 63 гласа (противкандидат г. Драгутин Поповић, адвокат у Кули — 55 гласова), а за заменика председника г. ДУШАН МИЛИЋ, адвокат у Новом Саду (118).

За чланове Вишег дисциплинског суда изабрани су: г. МИХАЈЛО Р. ЈОВАНОВИЋ, адвокат у Руми, г. ЗОРАН НЕШИЋ, адвокат у Сремској Митровици, г. НИНОСЛАВ КОМЛУШКИ, адвокат у Зрењанину, г. СТЕВАН ЖИВА, адвокат у Зрењанину, г. ЖИВКО БОСНИЋ, адвокат у Панчеву, гђа БАЛИНТ ЛИВИЈА, адвокат у Ади, г. ЈОВИЋ РАДИВОЈ, адвокат у Новом Саду, г. СЛОБОДАН КНЕЖЕВИЋ, адвокат у Новом Саду, г. МИЛОРАД ЛАКОВИЋ, адвокат у Новом Саду, г. ГОРАН СТАНИВУКОВИЋ, адвокат у Новом Саду.

За председника Комисије за преглед финансијског пословања изабран је г. МИЋОВИЋ МИЛОРАД, адвокат у Зрењанину (111).

За чланове Комисије за преглед финансијског пословања изабрани су гђа СОФИЈА ШПАНОВИЋ, адвокат у Инђији, и гђа МИРОСЛАВА КОВАЧКИ, адвокат у Панчеву, а за заменике чланова г. ЕЛЕК МИЛАН, адвокат у Сомбору, и гђа РУЖА ДУЛИЋ, адвокат у Суботици.

За председника Већа Адвокатске коморе Војводине изабрана је гђа ЈОВАНКА МАРИЋ, адвокат у Новом Саду, са 66 гласова

(противкандидат г. Александар Пердух, адвокат у Новом Саду — 54 гласа), а за заменика председника Већа г. ЛАЗАР РАДОЈЧИЋ, адвокат у Новом Саду.

За чланове Већа Адвокатске коморе Војводине изабрани су: г. БОРИВОЈ ГРАБОВАЧКИ, адвокат у Инђији, г. ДУШАН ГРУЛИЋ, адвокат у Зрењанину, г. ФЕДОР КОЛЕСАР, адвокат у Новом Саду, г. СРБАН СИКИМИЋ, адвокат у Новом Саду, г. др ЛОШОЊ АУРЕЛ, адвокат у Суботици и г. БРАНИСЛАВ ШОКАЦ, адвокат у Апатину, а за заменике чланова Већа изабрани су: г. ВЛАДИМИР ТРУХАР, адвокат у Сремској Митровици, г. БРАНИСЛАВ ТОМАШЕВ, адвокат у Зрењанину, г. МЛАДЕН КОЗОМОРИЋ, адвокат у Новом Саду, г. ЈОВАН ПЕРВАЗ, адвокат у Новом Саду, г. ЈАКОВ КУЈУЊИЋ, адвокат у Суботици, г. МИЛАН ЛУКИЋ, адвокат у Сомбору.

* * *

На конститутивној седници Управног одбора, одржаној 30. јуна 1995. године, изабрани су за секретара Управног одбора г. СВЕТОЗАР ДОБРОСАВЉЕВ, адвокат у Новом Саду, а за благајника Управног одбора г. ПРЕДРАГ ВЕСЕЛИНОВИЋ, адвокат у Новом Саду.

P. J.

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА
одржане 23. 06. 1995. године

1. Маглов Миладин, дипломирани правник, рођен 23. 02. 1966. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Матице српске 6.

2. Брише се из Именика адвокатских приправника Маглов Миладин, адвокатски приправник код Перваз Јована, адвоката у Новом Саду, са даном 23. 06. 1995. године због уписа у Именик адвоката ове Коморе.

3. Мебедовић Борица, дипломирани правник, рођен 01. 01. 1956. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Мартинцима, Железничка 81.

4. Сувајац Душан, дипломирани правник, рођен 11. 12. 1958. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Браће Радића 148.

5. Стојанов Мирјана, дипломирани правник, рођена 10. 09. 1956. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Ковину, Сунчана 5.

6. Мауковић Милан, дипломирани правник, рођен 31. 03. 1955. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Шиду, Алексе Шантића 66.

7. Милошев Дураковић Ружица, дипломирани правник, рођена 30. 04. 1963. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Трг републике 1/1.

8. Барош Борислав, дипломирани правник, рођен 22. 06. 1964. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Симе Матавуља 27.

9. Радак Саво, дипломирани правник, рођен 27. 01. 1963. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Бошка Бухе 8.

10. Вијук Љиљана, дипломирани правник, рођена 16. 10. 1960. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Ђуре Милекића 6.

11. Тешкић Здравко, дипломирани правник, рођен 25. 03. 1931. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Краља Петра Првог 4/1.

12. Петровић Боровоје, дипломирани правник, рођен 20. 01. 1932. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Пећинцима, Школска 3.

13. Милић Миливоје, дипломирани правник, рођен 26. 05. 1935. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сремској Митровици, Арсенија Чарнојевића 6.

14. Маровић Жељко, дипломирани правник, рођен 09. 09. 1965. године, уписује се 23. 06. 1995. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Ресавска 4.

15. Условно се уписује Крстановић Мирјана, дипломирани правник, рођена 14. 07. 1955. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Вршцу, Анђе Ранковић 10, са даном давања свечане изјаве.

16. Условно се уписује Вранић Весна, дипломирани правник, рођена 08. 07. 1966. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Футошки пут 26/1, са даном давања свечане изјаве.

17. Условно се уписује Небригић Чедомир, дипломирани правник, рођен 08. 01. 1955. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Панчеву, Војвођанска 31, са даном давања свечане изјаве.

18. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Поповић Мира, адвокат у Новом Саду, са даном 19. 06. 1994. године, због пресељења адвокатске канцеларије на територију Основне адвокатске коморе Београд.

19. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Докић Војислав, адвокат у Бачкој Паланци, са даном 01. 06. 1995. године, због заснивања радног односа. — Соро Милорад, адвокат у Бачкој Паланци, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Докић Војислава.

20. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Срећков Анка, адвокат у Новом Саду, са даном 30. 06. 1995. године, због заснивања радног односа. — Богдановић Соња, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Срећков Анке.

21. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Тодоровић Силвана, адвокат у Новом Саду, са даном 15. 06. 1995. године, због заснивања радног односа. — Апро Љубомир, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Тодоровић Силване.

22. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Сивчев Добривој, адвокат у Кленку, са даном 30. 06. 1995. године. — Срдић Мира, адвокат у Руми, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Сивчев Добривоја.

23. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Тасић Благоје, адвокат у Новом Саду, са даном 30. 06. 1995. године. — Бабић Јован, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Тасић Благоја.

24. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Крстић Драгиња, адвокат у Новом Саду, са даном 01. 07. 1995. године. — Николић Јелена, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Крстић Драгиње.

25. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Оташевић Јован, адвокат у Новом Саду, са даном 23. 06. 1995. године. — Именовани задржава чланство у Фонду посмртнине и након брисања из Именика адвоката. — Радојчић Лазар, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузимања адвокатске канцеларије Оташевић Јована.

26. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Рајаковић Миодраг, адвокатски приправник у Руми, на адвокатско-приправничкој вежби код Мисиркић Борћа, адвоката у Руми, са даном 19. 05. 1995.

27. Узима се на знање да је Илић Марјан, адвокат у Старој Пазови, привремено спречен да обавља адвокатску делатност почев од 01. 07. 1995. до 31. 12. 1995. године. — Миклан Златко, адвокат у Старој Пазови, поставља се за привременог заменика Илић Марјану, адвокату у Старој Пазови.

28. Борчевић Божена, адвокат у Ковачици, разрешава се дужности привременог заменика адвокатске канцеларије Цицка Јана. — Корновић Драгомир, адвокат у Ковачици, поставља се за привременог заменика адвокатске канцеларије Цицка Јана.

29. Узима се на знање да је Рашета Драгана, адвокат у Новом Саду, променила презиме у Самоуковић.

30. Узима се на знање да је Миклош Чаба, адвокатски приправник, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Миавец Беле, адвоката у Темерину, дана 30. 06. 1995, те да исту наставља 01. 07. 1995. код Телбеши Иштвана, адвоката у Бачкој Тополи.

31. Узима се на знање да је Ковачев Миодраг, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Руђера Бошковића 44, почев од 25. 05. 1995.

32. Узима се на знање да је Вујовић Драган, адвокат у Старој Пазови, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Светосавска 15, почев од 29. 05. 1995.

33. Узима се на знање да је Петковски Горан, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Јеврејска 33, почев од 23. 05. 1995.

34. Узима се на знање да је Лисул Петар, адвокат у Кикинди, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Светозара Милетића 2, почев од 08. 06. 1995.

35. Узима се на знање да је Танчић Љубиша, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Петефијева 27, почев од 08. 06. 1995.

36. Узима се на знање да је Вучковић Перо, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Наде Димић 8/19, почев од 01. 06. 1995.

37. Узима се на знање да је Вучковић Младенка, адвокат у Суботици, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Наде Димић 8/19, почев од 01. 06. 1995.

38. Узима се на знање да је Стојанов Зоран, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Балзакова 27, почев од 01. 06. 1995.

39. Узима се на знање да је Бабић Симо, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Краља Александра Првог Карађорђевића 40/1, почев од 05. 06. 1995.

40. Узима се на знање да је Петровић Богдан, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Максима Горког 60/а, почев од 19. 06. 1995.

41. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 07. 06. 1995. године између Металопластичарске и гумарске радње „Гоч“ из Старе Пазове, и Павловић Радета, адвоката у Старој Пазови.

42. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 06. 06. 1995. године између ПП „Козара“ ДД Банатско Велико Село из Банатског Великог Села, и Лисул Петра, адвоката у Кикинди.

43. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 15. 05. 1995. године између ДД „Стандард“ из Кикинде, и Лисул Петра, адвоката у Кикинди.

44. Евидентира се Уговор о заступању, закључен дана 08. 06. 1995. године између ТП „Д & В—Папир“ из Новог Сада, и Продановић Љиљане, адвоката у Новом Саду.

45. Ветнић Штефанији, адвокату у Беочину, одређује се привремена забрана вршења адвокатске делатности почев од 23. 06. 1995. године, због разлога из члана 50. став 2. Закона о адвокатури и служби правне помоћи. Привремена забрана траје до правоснажног окончања дисциплинског поступка који се води под дисциплинским бројем 4/95. — Тодорић Глигорије, адвокат у Беочину, поставља се за привременог заменика адвоката Ветнић Штефанији.

Управни одбор

МАТИЦА СРПСКА
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

препоручују своје заједничко издање

**ПРИРОДНО ПРАВО
ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА**

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем _____ примерака *ПРИРОДНОГ ПРАВА* ЈОВАНА
СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА, по цени од 30 динара за примерак.

Име и презиме: _____

Адреса: _____

Телефон: _____

Уплатити на жиро-рачун Адвокатске коморе Војводине број
45700-678-2-2047

Информације на телефон: 29-459

Испорука у року од 7 дана

Уређивачки план за тематске бројеве „Гласника” у 1995/96. години:
ПРАВО И МЕТАФИЗИКА (рок за предају радова 30. VIII 1995)
50 ГОДИНА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА (рок за предају радова 30. IX 1995)
РАДНИ ОДНОСИ У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ (рок за предају радова 30. X 1995)
ВЕШТАЧЕЊА У СУДСКОМ ПОСТУПКУ (рок за предају радова 30. XI 1995)
КРИЗА ПРАВОСУЂА (рок за предају радова 15. XII 1995)

Уређивачки одбор „Гласника” моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци” и „расправе”, а за рубрику „прикази” и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора.

ГЛАСНИК АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 60,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник”)

Овај двоброј закључен је 30. VI 1995. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Нови Сад

